Proletari din toate țările, uniți-vă !

SALA DE LECTURĂ

Tribuna școlii

Revistă editată de Ministerul Educației și Învățămîntului și Uniunea Sindicatelor din Învățămînt, Știință, Cultură, Poligrafie, Presă și Edituri

ANUL XVII (XXXVIII) Nr. 308 (1 394)
Simbătă, 13 februarie 1988

8 pagini — 2,50 lei

„În mod deosebit doresc să adresez cele mai vii mulțumiri pionierilor și șoimilor patriei, tineretului patriei noastre, pentru cuvintele calde ce mi le-au adresat, care mi-au reamintit într-un fel de perioada de mai bine de 55 de ani cînd mi-am început activitatea mea ca revoluționar.

Astăzi, copiii patriei noastre au asigurat tot ce e necesar pentru învățătură, pentru viață, pentru un viitor liber, luminos ; pot să gîndească spre visul de aur — comunismul, să-și propună și să realizeze cele mai mărețe visuri. Merită ca pentru viitorul națiunii noastre, pentru viitorul copiilor patriei noastre, pentru viitorul tuturor națiunilor și copiilor de pretutindeni să facem totul pentru o lume mai bună, a păcii și colaborării !"

NICOLAE CEAUSESCU

VIBRANT OMAGIU — EXPRESIE A UNITĂȚII DE MONOLIT A POPORULUI ÎN JURUL PARTIDULUI, AL SECRETARULUI SĂU GENERAL, TOVARĂȘUL NICOLAE CEAUȘESCU

Aniversarea a 70 de ani de viață și a peste 55 de ani de eroică activitate revoluționară și patriotică a tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului și președintele Republicii Socialiste România, strălucit strateg al epocii inaugurate de Congresul al IX-lea al partidului, ctitor al mărețelor înfăptuiri care dau strălucire acestei perioade fără precedent din istoria țării noastre, a constituit o emoționantă sărbătoare națională. A fost un deosebit prilej pentru întreaga noastră națiune de a-și manifesta recunoștința fierbinte față de tovarășul Nicolae Ceaușescu, erou între eroii neamului, a cărui pilduitoare viață și activitate revoluționară se identifică, de peste cinci decenii și jumătate, cu lupta gloriosului nostru partid comunist, cu interesele vitale ale țării, cu idealurile scumpe de libertate, independență, pace și progres ale poporului român.

Sărbătoare a întregii națiuni, această mare aniversare a relevat, încă o dată, o realitate definitorie, unitatea de monolit a poporului în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, hotărîrea cu care este urmată politica partidului, cu care sînt transpuse în viață programele de dezvoltare multilaterală a țării.

În manifestări omagiale, într-o atmosferă de puternic avînt politic și de fierbinte vibrație patriotică și revoluționară, care au culminat cu Adunarea solemnă omagială organizată, în Capitala țării, de către Comitetul Central al Partidului Comunist Român, Consiliul de Stat, Guvernul țării, Marea Adunare Națională, Frontul Democrației și Unității Socialiste — adunare care s-a înscris ca un eveniment de neuitat cu profunde semnificații în viața întregului nostru popor — toți cetățenii patriei au adus conducătorului iubit și mult stimat un suprem omagiu. În această atmosferă emoțională și în acest cadru evocator s-a dat citire Mesajului omagial de felicitare adresat tovarășului Nicolae Ceaușescu de către forurile supreme de conducere ale partidului și statului, document prin care se manifestă nețărmurita dragoste, prețuirea și profunda stimă față de secretarul general al partidului.

Mesajul sintetizează aportul decisiv al tovarășului Nicolae Ceaușescu la îmbogățirea patrimoniului teoriei și practicii revoluționare, la elaborarea strategiei de dezvoltare a României socialiste, la regîndirea întregului proces al construcției socialiste în lumina unor noi exigențe, superioare, la accelerarea procesului istoric de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate, la soluționarea creatoare a tuturor problemelor pe care le ridică evoluția țării în etapa actuală, exprimă dorința întregului nostru popor de a urma cu neabătută consecvență minunatul exemplu de muncă și luptă revoluționară al secretarului general al partidului, hotărîrea întregii națiuni de a acționa astfel, încît să asigure înfăptuirea exemplară a directivelor Congresului al XIII-lea și ale Conferinței Naționale a partidului.

Ca o recunoaștere a meritelor istorice, pe care le-a dobîndit în elaborarea și aplicarea politicii de transformare revoluționară a societății noastre, în ascensiunea ei spre zonele de altitudine ale culturii și civilizației, în stabilirea de punți solide de comunicare și conlucrare cu toate forțele revoluționare, democratice și progresiste, cu toate popoarele și statele lumii, în apărarea păcii pe planeta noastră, prin Hotărîrea-Decret a Comitetului Politic Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român și Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, tovarășului Nicolae Ceaușescu i s-au conferit Titlul de Onoare Suprem de „Erou al Republicii Socialiste România", Ordinul „Victoria Socialismului" și Medalia Jubiliară, expresii ale înaltei prețuiri a întregii națiuni, însemne care încununează o viață de muncă și de luptă eroică și răsplătesc un uriaș efort consacrat propășirii neamului.

TRIBUNA ȘCOLII

(Continuare în pag. a 3-a)

Instruire — învățare prin activitate personală a elevilor

De cele mai multe ori, cînd se dorește prezentarea unei experiențe privind modul de a concepe organizarea și desfășurarea procesului didactic, ori chiar a unui „model de instruire/învățare", se recurge fie la descrierea acestuia, fie — pentru a fi mai concludent și convingător — la demonstrarea lui printr-un proiect de activitate didactică. Un astfel de demers vizează să pună în evidență modele de lucru concepute, mai totdeauna, din perspectiva unui anumit etos pedagogic, construite pe principii de instruire/învățare — ele însele avîndu-și originea în practica școlară — precum și pe baza unei experiențe acumulate în domeniu. Firește că, prin forța sa explicativă și de sugerare, el oferă educatorilor repere utile, îi orientează în preocuparea lor de ameliorare continuă a activității școlare, de creștere a eficienței acesteia. Dar, odată cu recunoașterea efectelor sale pozitive în planul orientării educatorilor, este util să reținem și unele limite ale acestui mod de abordare. „Modelele" prezentate, chiar și atunci cînd se întemeiază pe o experiență acumulată, cuprind — în proporții variabile — o încărcătură de „rezolvări" abstracte, de soluții „ideale", fapt ce le diminuează puterea persuasivă și îndeamnă la circumspecție ori chiar la neîncrederea în posibilitatea transpunerii lor în practică. Tocmai din acest motiv, ne propunem demonstrarea unor moduri de a concepe și desfășura activitatea cu clasa de elevi, urmînd traseul invers, sugerat de tehnicile studiului de caz, și anume prin înfățișarea unor activități realizate efectiv și în condiții obișnuite de lucru, încercînd să desprindem din ele notele definitorii pe care le dorim promovate în practica școlară. Descrierea programului unei zile de școală poate să pară lipsită de interes și, întrucîtva, justificat. Atunci, însă, cînd activitatea descrisă semnifică un anumit stil de învățămînt care-și dovedește eficiența în practica școlară, prin rezultatele obținute în pregătirea elevilor, prezentarea ei poate să constituie o întreprindere utilă.

Din perspectiva orientării dominante în didactica contemporană, de a promova

Conf. univ. dr. ION T. RADU

(Continuare în pag. a 4-a)

Aportul îndrumării și controlului la îmbunătățirea procesului instructiv-educativ

În lumina documentelor Congresului al XIII-lea al partidului, ale celei de-a V-a Conferințe Naționale a P.C.R. și ale Congresului științei și învățămîntului, a indicațiilor tovarășului Nicolae Ceaușescu, învățămîntului îi revin sarcini de o importanță majoră, a căror îndeplinire corespunzătoare presupune continua perfecționare a procesului instructiv-educativ, la toate nivelurile de școlarizare, mobilizarea permanentă a cadrelor didactice, îndrumarea și controlul constituind elemente catalizatoare, cu acțiune dinamizatoare și efecte benefice pentru asigurarea unei maxime convergențe a influenței formative.

Îndrumarea și controlul, pe lîngă faptul că urmăresc, în principal, modul în care este concepută, planificată, organizată și efectuată munca instructiv-educativă, tehnico-productivă și administrativ-gospodărească din unitățile de învățămînt (precum și modul în care se desfășoară alte acțiuni, subsumate celor enumerate), trebuie să contribuie la optimizarea ansamblului de metode, tehnici și procedee de intervenție, preconizate în cadrul strategiilor adoptate de colectivele didactice controlate și îndrumate.

Începînd încă din trimestrul trecut, Inspectoratul Școlar al Județului Arad s-a preocupat de elaborarea unui plan de măsuri care să permită trecerea de la o fază descriptivist-constatativă — marcată uneori de paralelisme pe circuitul informațional, pe verticală și pe orizontală, și de redundanțe supărătoare — la una mai analitică, mai funcțională, cu finalitate practică imediată. Constatări anterioare ne-au confirmat persistența unei situații cvasi-generale : o parte a concluziilor inspecțiilor școlare rămîn cantonate în terenul insuficient de fertil al prezentării de date concrete — obiectiv surprinse de altfel, dar oarecum detașate de contexte — neintegrate într-un sistem de coordonate globale de validare, suficient de elaborat, care să le

Prof. MARIA BUCUR
inspector școlar general al județului Arad

(Continuare în pag. a 3-a)

AM CITIT, VĂ RECOMANDĂM

„EDUCAŢIE ŞI REINTEGRARE SOCIALĂ"

Între recentele apariţii de carte cu tematică educativă, volumul „Educaţie şi reintegrare socială" (Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1977) — **autori: prof. dr. Elena Bărbulescu şi sociolog Velemir Radovan** — se înscrie ca un eveniment editorial demn de semnalat. Autorii abordează o secvenţă a actului educativ, ca fapt social complex, de formare a cetăţeanului conştient şi devotat constructor al societăţii noastre : prevenirea, sancţionarea şi recuperarea minorilor şi tinerilor cu comportament antisocial.

În tratarea acestui domeniu al muncii educative, ce implică strategii specifice, orientate de Hotărîrea Plenarei C.C. al Partidului Comunist Român, din 28—29 iunie 1977, autorii disting două dimensiuni : iniţierea acelor acţiuni educative, de către familie, şcoală, colective de muncă sau învăţătură, menite să prevină abaterile de la normele etice şi juridice ce pot pot fi săvîrşite de anumiţi minori sau tineri, precum şi reconsiderarea măsurilor ce vor fi aplicate acestei categorii de persoane (în special tineri sub 21 de ani). Este cunoscută măsura potrivit căreia judecarea şi sancţionarea acestora, pentru încălcarea normelor de convieţuire socială, se face în colectivele în care muncesc, reeducarea realizîndu-se prin prestarea unei activităţi utile în cadrul aceleiaşi colectivităţi. Recuperarea psihosocială a acestor persoane şi optima lor reintegrare socială prin muncă este ideea ce dă cadrul şi sintetizează conţinutul primului capitol al lucrării.

Argument al unei autentice politici ştiinţifice şi umaniste, de adîncire a democraţiei muncitoreşti revoluţionare, promovate consecvent de Partidul Comunist Român, iniţiativa reeducării prin muncă, — componentă majoră a recuperării sociale a minorilor şi tinerilor sancţionaţi penal şi contravenţional — poartă amprenta gîndirii creatoare a secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu, privind schimbarea sancţiunii represive într-una educativă, prin sprijinul oferit de societate acestor tineri în formarea unor noi opţiuni pentru muncă şi viaţă.

Realizînd complexitatea fenomenului ce urma a fi cercetat şi prezentat, în cel de al doilea capitol al lucrării („General şi particular în etiologia comportamentului deviant"), autorii precizează unele aspecte metodologice ale investigaţiei sociologice, instrumentele şi metodele de cercetare utilizate, delimitările conceptuale ce s-au impus cu privire la fenomenul investigat. Deosebit de interesante şi utile pentru educatori ni se par a fi multiplele observaţii reieşite din explorarea spaţiului statistic (cap. III), precum şi sugestiile menite să ofere o cunoaştere reală a comportamentului predelincvent.

Analizînd relaţia dintre nivelul de instrucţie şi comportamentul unor tineri sau minori, autorii observă că : „Nu se poate afirma cu certitudine că nivelul de instrucţie poate favoriza sau nu un anumit tip de abatere, dar în unele momente, în viaţa şi activitatea unor persoane, acest indicator se va dovedi hotărîtor în luarea deciziilor incompatibile cu normativitatea generală a societăţii". Această observaţie îi determină apoi să sugereze că „Orice caz de abandon şcolar trebuie să constituie o problemă importantă, prioritară, de a cărei bună rezolvare să se preocupe, în mod egal, şcoala şi familia, organizaţiile de tineret şi comunitatea". În acelaşi scop sînt de reţinut unele variabile microsociale ce influenţează fenomenul analizat, printre care : familia de origine şi cea conjugală, microgrupurile şi influenţa lor asupra minorului, vîrsta şi profilul moral al acestuia.

Subtilele observaţii privitoare la psihologia vîrstelor, a adolescenţei în special, a grupurilor de minori şi tineri, la împrejurările în care se pot afla aceştia la un moment dat, precum şi cele ce decurg din analiza faptelor cercetate îi recomandă pe cei doi autori nu numai ca buni cunoscători ai domeniului abordat, ci şi ca educatori pricepuţi, cu o bogată şi valoroasă pregătire psihosociologică.

Referitor la aportul educativ pe care familia are datoria să şi-l aducă la educarea copiilor, Elena Bărbulescu şi Velemir Radovan menţionează cît de greşit este procedeul unor părinţi de a oferi acestora mai mult decît au nevoie, de a nu-i deprinde de la început cu o viaţă cumpătată : „Nu este suficient să dispui, dar ca părinte va trebui să ştii cît şi cum să oferi spre consum (bani şi valori materiale) copiilor. Obişnuirea acestora cu bunăstarea prost înţeleasă, satisfacerea capriciilor materiale, participarea la excursii costisitoare, cultivarea aspiraţiei pentru obiectele de lux, posibilitatea de a beneficia de maşina părinţilor încă din cea mai fragedă vîrstă se vor dovedi dăunătoare cu timpul."

Elemente pentru o ontologie a explicaţiei sociologice (acesta fiind şi titlul capitolului) ne oferă capitolul al IV-lea al lucrării, în care sînt surprinse acele elemente, aspecte sau evenimente ce pot favoriza manifestarea unor fapte incompatibile cu sensurile majore ale vieţii în societatea noastră socialistă. Este prezentată apoi cititorului analiza unor cazuri de minori şi tineri ce au săvîrşit fapte antisociale, fiecare cu cauzele specifice şi condiţiile concrete de manifestare şi soluţionare. Evitînd cu firească pricepere latura spectaculară a unor asemenea situaţii, autorii au vizat-o pe cea educativă. Avertizarea cadrelor didactice, a părinţilor şi a tinerilor, prin prezentarea acestor aspecte şi reflectarea asupra lor, poate preveni actul antisocial, imoral. Informaţii suplimentare privind motivele ce declanşează resorturile interioare ale anumitor minori şi tineri în momentele decisive ale săvîrşirii abaterilor de la normele eticii, de la legile ţării ne aduce capitolul cu tema „Structuri motivaţionale şi nivel de aspiraţii". În scopul prevenirii delincvenţei, autorii subliniază direcţiile în care se cere canalizată munca de educaţie pentru eradicarea unor comportamente condamnate de societatea noastră: o importanţă deosebită ce trebuie acordată factorilor socio-culturali şi de microgrup în definirea motivaţiei tinerilor şi minorilor cu un comportament deviant, organizarea raţională şi eficientă a timpului lor liber, creşterea gradului de control social asupra lor şi a felului cum îşi petrec timpul liber, conştientizarea de către aceşti tineri a cauzelor şi a condiţiilor ce stau la baza faptelor antisociale.

Corolar al ideilor întregului volum, ultimul capitol — „Educaţie, responsabilitate, integrare" — readuce în atenţia cititorului resorturile muncii de educaţie, ca atribut de neînlocuit, cu caracter permanent, al formării omului, concepţia Partidului Comunist Român, a tovarăşului Nicolae Ceauşescu, cu privire la rolul şcolii în formarea tinerei generaţii. Abordînd conceptul de integrare — definit prin gradul de participare a fiecărui individ la comandamentele societăţii noastre —, autorii surprind cele două laturi coexistente : pe de o parte manifestarea unor interese generale, pe de alta, satisfacerea plenară a celor individuale.

Integrarea tinerilor în viaţa socială se realizează la nivel educaţional, ocupaţional şi de grup. Între factorii ce sporesc gradul de integrare socială a tînărului, un rol hotărîtor îl are realizarea idealului profesional. De aici decurg locul şi rolul complexului de activităţi cunoscute sub denumirea generică de orientare şcolară şi profesională.

Pornind de la premisa că educaţia multilaterală şi profesională adecvată determină realizarea corespunzătoare a integrării ocupaţionale, autorii, utilizînd programe pe calculator, stabilesc un model de analiză factorială a unor indicatori specifici (cum sînt : medii generale mici, note scăzute la purtare şi numeroase absenţe nemotivate), ce-i caracterizează pe elevii cu dificultăţi în asimilarea cunoştinţelor, în realizarea comportamentului adecvat, şcolar sau cotidian, cu o slabă motivaţie pentru învăţătură şi muncă, pentru însuşirea unei profesiuni. Spre această categorie de elevi, se vor îndrepta cu precădere sensurile acţiunilor educative ale şcolii, familiei şi organizaţiilor de tineret, pentru a preîntîmpina posibilele manifestări ale neintegrării lor. Şi toate acestea pentru că a preveni este mai uşor decît a reeduca. „A preveni — conchid autorii — sună ca un deziderat major pentru toţi cei ce au preocupări în acest domeniu important al vieţii sociale : familie, şcoală, organizaţii de tineret, organe specializate ale statului, opinia publică."

Lor, tuturor celor cu asemenea preocupări, implicaţi în actul complex de formare a tinerei generaţii, le recomandăm şi noi, cu căldură, acest convingător şi interesant demers educativ, pe care ni-l propun prof. dr. Elena Bărbulescu şi sociologul Velemir Radovan, prin cartea „Educaţie şi reintegrare socială".

CORNELIA GÎRMACEA

Lectura şi studiul

Om citit, om învăţat, cititorul şi educatorul se întîlnesc într-o aceeaşi persoană în faţa cataloagelor şi în sălile de lectură ale Bibliotecii Centrale Pedagogice. Nu lipsesc nici elevul, nici studentul, nici profesorul. Cartea prinde o nouă viaţă. Înaintaşii mari ne sfătuiesc despre carte cu familiaritate, din chiar copilăria lor. Pe un exemplar din „Descrierea Moldovei" de Dimitrie Cantemir, ediţia 1851, citeşti, scrisă de învăţător, o dedicaţie de premiu unuia din elevi : „Premiu pentru elevul din clasa a III-a primară, Spiru Haretu — Fevruar, 1861". Premiul „carte" este şi al educatorului, şi al cititorului.

Regulamentele tuturor bibliotecilor interzic adnotările pe paginile cărţilor. Excepţiile se fructifică, uneori, în manuscrise sui-generis, răspuns subiectiv civilizaţiei cărţii. „Catalogul manuscriselor româneşti", serie monumentală începută, la noi, de Ion Bianu (indici de Vasile Pârvan) şi continuată pînă în prezent de Gabriel Strempel, reînvie modelator şi acele „însemnări de demult", cu expresia-titlu a lui Ilie Corfus, mărturisire spontană în veac a reacţiei populare româneşti la sporul de devenire prin lectură. Or, „Bibliografia pedagogică", sub redacţia profesorului I. C. Petrescu şi a profesorului Alfred Lauterman, este un instrument specializat de lucru, în continuitate, la zi şi mai departe, intersectînd sau adăugîndu-se celor mai noi apariţii româneşti şi străine (prin schimb) în domeniu, evocatoarelor fonduri „Odobescu", „Zalomit", „Ghibu", „Narly".

Recent, o mie de studenţi ai Politehnicii bucureştene au răspuns (pe chestionar, la invitaţie) multor întrebări despre bibliotecă, despre citit, de fapt, despre ei, de cînd au deprins buchile, pînă în pragul ingineriei. Profesorii au acceptat [illegible]laşi dialog din punctul de vedere, nicidodată ostentativ, venerabil, mereu definitor, de trebuinţe şi soluţii ale muncii în laboratorul care este biblioteca modernă.

Totuşi, cititul şi învăţarea, lectura şi studiul ne apar cheie, cuvinte-cheie, într-o bibliotecă pedagogică, într-una şcolară, de o manieră perpetuu întemeietoare, vorbind de o fluenţă primordială, cînd, parcă nemaiştiind dacă citeşti sau înveţi, înveţi sau citeşti, te descoperi şi te adaugi, însuţi, destinului poporului tău. Ne întoarcem şi noi, biliotecarii, spre cărţi, spre cititori, sub zodia învăţării ; oameni şi cărţi, autori şi ediţii dau chip unei biblioteci primordiale.

Se citeşte, am vrea, în oricît de ştearsă însemnarea aceasta, invitaţia la a împărtăşi învăţarea strînsă în fondurile Bibliotecii Centrale Pedagogice, la creşterea ei, în termenii trepidanţi ai pretenţiilor şi metodologiei prezentului.

Şcoala şi ţara, cititul şi învăţarea ne apropie, de timpuriu, pentru totdeauna, [illegible] entuziast efort.

Prof. dr. GEORGE ANCA
directorul Bibliotecii Centrale Pedagogice

De la Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului

În cadrul preocupărilor pentru continua perfecţionare a manualelor de limba română şi matematică pentru clasele I—IV, Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului — Direcţia învăţămîntului preşcolar, primar şi gimnazial — a solicitat observaţii şi propuneri de la cadrele didactice prin revista „Tribuna şcolii", nr. 293, din noiembrie 1986, cu privire la conţinutul acestora. S-au primit o serie de scrisori din care am desprins multiple propuneri pertinente, care au fost valorificate în proiectele de manuale. Pentru atenţia cu care au studiat manualele, au gîndit variantele de lecţii şi au formulat observaţiile necesare, pentru grija manifestată ca aceste manuale să fie instrumente de lucru utile elevilor, mulţumim colegilor noştri : Codreanu Liana, Şcoala nr. 1 din Drăgăşani, Vîlcea ; Maleş Florica, Şcoala din Celmac, Arad ; Acheni Viorica, Şcoala nr. 12 din Baia Mare ; Ozun Nicoleta, Şcoala nr. 32 din Craiova ; Ciupegea Maria, Şcoala nr. 4 din Drobeta-Turnu Severin ; Anca Donca şi Rodica Trîmbiţaş, Liceul Pedagogic din Oradea ; Miroi Aurelia, Şcoala din Miorteni, Argeş ; Corsi Felicia, Şcoala din Bobîlna, Cluj ; Pandele Petcu Stana, Şcoala nr. 204 din Bucureşti ; Hrineac Oltiţa, Şcoala nr. 1 din Năsăud ; Husar Emil, Şcoala nr. 2 din Reghin, Mureş ; Gherghina Dorina şi Stan Tănase, Şcoala din Surdila Greci, Brăila ; Barbu Georgeta, Şcoala nr. 17 din Ploieşti ; Troacă Frusina, Şcoala din Odoleiu, Dolj ; V. Drăgănescu, Şcoala nr. 5 din Tîrgu Neamţ ; Tripon Ana, Şcoala nr. 2 din Reghin, Mureş ; Moga Maria, Şcoala nr. 1 din Dobruşa, Vîlcea ; Coroliuc Gertrude, Şcoala nr. 4 din Cîmpulung Moldovenesc ; Petroşeanu Maria, Şcoala din Moreni, Dîmboviţa ; Alexandru Drăgan şi Paula Drăgan, Şcoala din Taşca, Neamţ ; Precup Roman, Şcoala nr. 1 din Tîrgu Lăpuş, Maramureş ; Calu Marioara, Şcoala din Scorţaru Nou şi Mocanu Zenovia, Şcoala din comuna Gemenele, Brăila ; Nistorescu Elena, Şcoala din Domneşti, Argeş ; Urlă Floarea, Şcoala din Sudiţi, Ialomiţa ; Teodorescu Ioana, Şcoala din Rîmeşti, Vîlcea ; învăţătorii de la Şcoala nr. 2 din Cugir, Alba ; Corneliu Şerban şi Dumitru Alexandru, Bucureşti ; Marina Gavrilescu, Şcoala nr. 34 din Craiova ; Oltean Carolina, Şcoala nr. 8 din Mediaş ; Georgeta Gavrilescu, Şcoala din Frăţila, Dolj ; Ilie Gavrilescu, Şcoala din Bulzeşti, Dolj.

Publicaţii ale Bibliotecii Centrale Pedagogice

Recent, în Colecţia „Modernizarea învăţămîntului", editată de Biblioteca Centrală Pedagogică, a apărut volumul al IX-lea din seria „Probleme de pedagogie contemporană", volum care cuprinde sinteze privind ştiinţa predării şi prezintă unele tendinţe din didactica actuală, precum şi referate asupra unor studii pedagogice apărute în publicaţiile de peste hotare. Dintre titlurile culegerii din acest volum, menţionăm :

„Reflecţii personale asupra ştiinţelor educaţiei în zorii celui de al treilea mileniu (Mialaret, Gaston) ; „Teoria pedagogică şi activitatea pedagogică practică" (Neuner, Gerhart) ; „Anatomia perturbării disciplinei. O luare în considerare preliminară a secvenţelor de interacţiune din cadrul incidentelor perturbatoare", (Parry-Jones, William L. L. şi Gay, Brenda M) ; „Arta predării. Bazele succesului în clasă" (Cahn, Steven M.) ; „Problema aplicării intuiţiei în şcoală" (Evdokimov V. I.). „Cum stimulează controlul şi evaluarea activitatea de învăţare conştientă ?" (Köster, Egon). „Stimularea talentelor pentru matematică, fizică şi tehnică" (Fritsch, Günter).

Reamintim, cu acest prilej, cititorilor noştri că, în Colecţia „Modernizarea învăţămîntului", editată de Biblioteca Centrală Pedagogică, au mai apărut, în volume succesive, lucrări privind predarea matematicii şi fizicii, a chimiei şi biologiei, a limbii şi literaturii române, a istoriei şi geografiei, a limbilor străine, a disciplinelor artistice, predarea la clasele I—IV şi învăţămîntul preşcolar, precum şi toate volumele anterioare din seria de „Probleme ale pedagogiei contemporane".

În colecţia „Informare tematică" Biblioteca Centrală Pedagogică a mai tipărit : „Adaptarea predării limbilor străine la diverse tipuri şi profiluri de învăţămînt", „Documentul şi utilizarea lui în învăţarea istoriei", „Problematizarea în şcoală", „Perfecţionarea exprimării orale şi scrise a elevilor din clasele V—VIII, prin lecţiile de vocabular", „Pregătirea preşcolarilor pentru şcoală", „Patru bibliografii de metodică a predării istoriei (1971—1980)", „Psihologia inteligenţei în concepţia lui Jean Piaget", „Activitatea creatoare a elevilor la lecţiile de compunere în clasele V—VIII", „Folosirea dicţionarului", „Integrarea socială şi profesională a copiilor deficienţi", „Orientarea şcolară şi profesională a elevilor", „Pregătirea şi perfecţionarea personalului didactic", „Educaţia tehnologică", „Metode moderne de învăţămînt".

În vederea completării fondului istoric de carte

BIBLIOTECA CENTRALĂ PEDAGOGICĂ ACHIZIŢIONEAZĂ

următorele tipuri de lucrări:

- **Tratate de pedagogie şi psihologie**
- **Istoria pedagogiei româneşti şi străine**
- **Legislaţia învăţămîntului**
- **Monografii şcolare**
- **Metodici de predare pentru diverse discipline de învăţămînt**
- **Manuale şcolare vechi (pînă la 1948)**
- **Reviste învăţătoreşti**
- **Anuare şcolare**
- **Reviste şcolare**

Toţi cei interesaţi pot trimite pe adresa bibliotecii liste de ofertă şi pot cere informaţii suplimentare la sediul bibliotecii, Bucureşti, str. Zalomit nr. 12, sector 1, cod poştal — 70714, tel. 15 75 71, 13 45 21.

Almanahul „Şoimii Patriei" 1988

Cu un conţinut bogat şi variat, răspunzînd celor mai diverse gusturi şi interese de cunoaştere ale vîrstelor mici, într-o prezentare grafică şi artistică impecabile, Almanahul „Şoimii Patriei", ediţia 1988, nu-şi dezminte, nici de această dată, popularitatea de care se bucură în şcoli şi grădiniţe. Articole inspirate, răspunzînd, alături de poeziile şi cîntecele care le însoţesc, obiectivelor educaţiei patriotice revoluţionare a şoimilor patriei, rubrici pline de conţinut, admirabil ilustrate, precum : „Pagini de aur din literatura română", „Chipuri de copii în arta plastică românească", legendele repovestite, rubrica în versuri „Să ne comportăm frumos", semnată de reputaţi poeţi, povestile din literatura română şi universală — constituie punctele de atracţie ale almanahului, ca şi grupajele de informaţii „Clubul curioşilor", „Ce pot face două mîini dibace", ghicitorile şi jocurile propuse. În sfîrşit, demne de toată atenţia sînt paginile care încheie almanahul, adresate părinţilor, educatoarelor şi învăţătorilor, semnate de specialişti în psihopedagogie, oameni de ştiinţă şi artă, care oferă valoroase repere pentru optimizarea relaţiei adult-copil (Copilul şi factorii de mediu : Copilul şi sursele culturii, de conf. univ. dr. Aculin Cazacu ; Copilul şi îndeletnicirile practice, de dr. Eugenia Enăchescu ; Copilul şi muzica, de George Sbârcea ; Copilul şi teatrul, de Ion Lucian, artist emerit ; Copilul şi filmul, de Călin Stănculescu ; Copilul şi muzeul ; Copilul şi excursia, de Constanţa Stoica ; Copilul şi regulile de igienă, de dr. Gheorghe M. Gheorghe ; Copilul şi gimnastica, de prof. Silviu Magda).

DOINA STERESCU

VIBRANT OMAGIU — EXPRESIE A UNITĂŢII DE MONOLIT A POPORULUI ÎN JURUL PARTIDULUI, AL SECRETARULUI SĂU GENERAL, TOVARĂŞUL NICOLAE CEAUŞESCU

(Urmare din pag. 1)

Ne apare definitorie, pentru crezul de viaţă al ilustrului sărbătorit, pentru întreaga sa viziune politică, întîlnirea în ajunul zilei aniversare, cu locuitorii comunei natale — comuna Scornicesti, Olt — în care conducătorul iubit a revenit, ca de atîtea alte ori, împreună cu tovarăşa academician doctor inginer Elena Ceaşescu, în casa părintească — mărturie profundă a legăturii indestructibile cu poporul din rîndul căruia se trage şi pe care îl reprezintă.

În strălucita cuvîntare rostită de la tribuna Adunării solemne, omagiale, tovarăşul Nicolae Ceaşescu subliniază: „Toate măreţele realizări din anii construcţiei socialiste sînt rodul activităţii minunatei noastre clase muncitoare, a ţărănimii, intelectualităţii, a muncii unite a întregului popor, care înfăptuieşte neabătut politica partidului, ce corespunde pe deplin intereselor vitale de bunăstare, de fericire a întregii naţiuni".

Neobosit militant revoluţionar pentru măreaţa cauză a socialismului şi comunismului, tovarăşul Nicolae Ceaşescu, manifestă o deosebită grijă părintească pentru toţi copiii şi tinerii patriei, pentru viitorul lor fericit şi luminos, veghind la crearea celor mai bune condiţii de viaţă şi învăţătură, la creşterea şi educarea unui tineret viguros, temeinic şi multilateral pregătit, cu o înaltă conştiinţă revoluţionară. Ctitor al învăţămîntului românesc modern, secretarul general al partidului îndrumă, cu clarviziune şi profund spirit ştiinţific, dezvoltarea şi perfecţionarea şcolii româneşti contemporane, în vederea asigurării unei strînse şi permanente legături a acesteia cu munca, cu producţia, cu practica socială, cu viaţa.

Omagiind ilustra personalitate a gloriosului conducător al partidului şi statului nostru, tovarăşul Nicolae Ceaşescu, aducînd prinosul lor de adîncă recunoştinţă, de aleasă preţuire şi dragoste, cadrele didactice de pe tot cuprinsul ţării se angajează, alături de întregul popor, să acţioneze în spirit revoluţionar, pentru transpunerea neabătută în viaţă a istoricelor hotărîri stabilite de Congresul al XIII-lea, de a V-a Conferinţă Naţională a partidului, a ideilor şi orientărilor de inestimabilă valoare teoretică şi practică ale secretarului general al partidului, pentru ca, în acest fel, să-şi îndeplinească nobila misiune de educatori comunişti ai tineretului României socialiste.

Aportul îndrumării şi controlului la îmbunătăţirea procesului instructiv-educativ

(Urmare din pag 1)

confere un plus de consistenţă prognostică şi valabilitate diagnostică.

Pentru eliminarea fenomenului, la a cărui sorginte se află nu atît modalităţi rutiniere de abordare a problematicii, cît unele clişee de structurare şi desfăşurare propriu-zisă a acţiunilor, am trecut la adoptarea unui ansamblu de măsuri prin care s-a urmărit, în principal : a) orientarea prioritară a inspecţiilor spre „punctele nevralgice" depistate în sistemul unităţilor de învăţămînt (şcoli cu rezultate mediocre şi submediocre, care înregistrează deficienţe privind frecvenţa elevilor, cazuri de abateri ale acestora de la regulamentul şcolar etc) ; b) amplificarea şi nuanţarea cuantumului de informaţii care trebuie luate în considerare pentru formularea unor aprecieri şi validarea lor „în ansamblu", în interdependenţă cu totalitatea constatărilor desprinse în urma acţiunilor de îndrumare şi control la diferite niveluri. Acest lucru s-a realizat, mai ales, prin : intensificarea pregătirii momentului anterior declanşării acţiunii propriu-zise de îndrumare şi control ; analiza periodică a stadiilor intermediare şi restructurarea acţiunilor care urmează, în funcţie de situaţia constatată ad-hoc ; analiza finală riguroasă a rezultatelor şi plasarea lor în contextul situaţiei globale, precum şi evaluarea în funcţie de aspectele definitorii, degajate la nivelul ansamblului ; c) accentuarea funcţiei formative a activităţii de îndrumare şi control, prin iniţierea numeroaselor acţiuni de perfecţionare, la nivelul unităţilor şcolare (cu comisiile metodice), în paralel cu inspecţia şcolară propriu-zisă, bazate — ca suport informaţional — pe constatările consemnate, în diferite etape, chiar în respectiva unitate şcolară ; d) introducerea, ca o practică frecventă, a „controalelor de revenire", iniţiate cu dublu scop : verificarea îndeplinirii sarcinilor trasate şi acordarea sprijinului în vederea rezolvării operative a problemelor ivite între timp, sau care depăşesc competenţa şi posibilităţile colectivului didactic al şcolii.

Inspecţiile şcolare efectuate în prima parte a acestui trimestru (trimestru pentru care sînt prevăzute cinci inspecţii tematice, nouă inspecţii frontale în licee şi şcoli şi 18 inspecţii frontale în grădiniţe din municipiu şi judeţ) au avut un conţinut orientat în direcţia soluţionării unor disfuncţionalităţi cu caracter fortuit, apărute în desfăşurarea procesului instructiv-educativ, şi a introducerii unor măsuri de lungă durată, impuse de constatările desprinse din sintetizarea operativă a datelor de teren. Dintre problemele pe care le-am avut în atenţie, menţionăm cîteva : organizarea şi desfăşurarea examenelor la învăţămîntul fără frecvenţă, asigurarea unui consum raţional de energie (în special energia electrică) în unităţile şcolare, măsurile luate de conducerile de şcoli pentru pregătirea suplimentară a elevilor în vederea trecerii cu succes a probelor de verificare a cunoştinţelor pentru treapta I de liceu, a admiterii în treapta a doua, a examenelor de bacalaureat şi admitere în învăţămîntul superior, pentru pregătirea adecvată a elevilor ce se prezintă la concursurile pe discipline de învăţămînt şi meserii, sporirea calităţii cunoştinţelor acelor elevi cu un ritm lent la învăţătură, pentru o bună organizare şi desfăşurare a pregătirii suplimentare a tuturor elevilor.

Coordonarea activităţii de cercetare constituie, de asemenea, una dintre constantele preocupări ale Inspectoratului Şcolar al Judeţului Arad. În cursul trimestrului al II-lea al acestui an şcolar vor fi reevaluate, în mod realist, planurile întocmite la nivelul liceelor şi restructurate, în funcţie de disponibilităţile materiale şi resursele umane de care dispune fiecare unitate de învăţămînt şi de tendinţele actuale ale domeniilor ştiinţifice şi tehnice (robotizare, cibernetizare, învăţămînt asistat de calculator etc.), încercîndu-se evitarea tendinţelor de limitare a cercetării pedagogice numai la domeniul metodicii.

Totodată, la nivelul inspectoratului, s-au materializat o serie de iniţiative, prin care se urmăreşte asigurarea asistenţei tehnice şi de specialitate pentru cadrele didactice angrenate în cercetare (programe destinate prelucrării datelor de teren cu ajutorul calculatorului, crearea de bănci de date — care pot servi ca puncte de referinţă pentru studiile în care se operează demersuri de tip comparativ —, teste, chestionare, alte instrumente pentru aprecierea obiectivă a elevilor).

Începînd cu luna februarie a fost creat, pe lîngă un cabinet judeţean de orientare şcolară şi profesională, şi un centru de îndrumare metodică, în cadrul căruia se urmăreşte : coordonarea activităţii comisiilor metodice din şcoli ; popularizarea şi generalizarea experienţei pedagogice valoroase din unele unităţi de învăţămînt ; elaborarea şi difuzarea metodologiei specifice de cercetare ; asigurarea informaţiei la zi din domeniul pedagogiei şi ştiinţei conducerii ; îndrumarea şi controlul activităţii metodiştilor.

Considerăm că, aşa după cum probează experienţa anterioară, controlul şi îndrumarea — efectuate cu exigenţă, competentă şi simţ de răspundere, asociate permanent cu forme complexe, diversificate, de perfecţionare la nivelul unităţii şcolare şi pe fondul unui intens schimb de informaţii cu caracter metodic şi practic — au condus la rezultate bune în ceea ce priveşte acţiunile gospodăreşti, dezvoltarea bazei didactico-materiale, promovarea unor tehnici şi metode educative noi şi au contribuit, semnificativ, la îmbunătăţirea calităţii procesului de învăţămînt.

Calitatea instruirii şi eficienţa învăţării şcolare

La deschiderea anului de învăţămînt 1986/1987, tovarăşul Nicolae Ceaşescu, secretarul general al partidului, sublinia necesitatea de a ridica întregul învăţămînt românesc pe o bază superioară din punct de vedere al nivelului de pregătire a tuturor specialiştilor, sugerînd ca principale căi „înfăptuirea în cele mai bune condiţii a procesului de învăţămînt" şi „folosirea cu mai multă răspundere a bazei materiale şi a timpului de învăţămînt".

Folosirea judicioasă a **timpului de învăţămînt** implică, conceptual şi metodologic, **o reorganizare calitativă a procesului didactic.** În acest sens, în cursul anului şcolar 1986/1987, cu începere din trimestrul al II-lea, am realizat o cercetare ştiinţifică la Liceul de Chimie din Iaşi, constînd **în proiectarea şi realizarea unor structuri de lecţii,** în treapta I, în cadrul cărora **să se conjuge într-un continuum pedagogic activităţile de predare-învăţare-evaluare.**

Cercetarea viza două clase de obiective : a). o categorie se referea la relaţia mijloc-scop, şi anume, prin strategia didactică utilizată, elevii să dobîndească o capacitate sporită de învăţare şi b). să crească randamentul şcolar prin consolidarea la elevi a deprinderilor de a audia şi extrage esenţialul din expunerea profesorului şi de a sistematiza şi reda un conţinut studiat individual. Pentru aceasta, sub raport metodologic, cercetarea a operat modificările : **alternarea** expunerii profesorului cu activitatea independentă a elevilor, de transmitere a noilor conţinuturi, în etapa de predare, şi **înlocuirea** parţială a verificărilor curente prin evaluarea cu teste pedagogice, **în scop diagnostic şi corectiv,** cu învăţarea în clasă, asistată de profesor, a conţinuturilor neasimilate anterior. Concret, vom prezenta demersurile realizate în predarea/învăţarea chimiei, servindu-ne pentru exemplificare de materia clasei a X-a, date fiind dificultatea şi densitatea deosebită ale acesteia.

Cele două clase experimentale prezentau un nivel scăzut de pregătire, evidenţiat de media generală, la sfîrşitul trimestrului I (clasa a X-a D-5,66 şi a X-a H-5,58). În condiţiile acestei realităţi şcolare s-a impus strategia didactică a pluralismului metodologic, menită să transpună în plan concret **axioma redată de unitatea dintre predare-învăţare.**

În acest spirit, abordarea fiecărui capitol înseamnă pentru profesor : a). comunicarea noii problematici prin titlu ; b), redarea sistematică a structurii, concepute sub formă de răspunsuri la întrebarea „Ce vor trebui să ştie şi să poată face elevii la sfîrşitul capitolului ?" ; c). utilizarea conţinutului din manual, ca resursă în organizarea actului de predare/învăţare, interpretat în genul unui „proces de interacţiune dirijată" (I. K. Babanski).

Referindu-ne, de exemplu, la capitolul **Acizi carboxilici**, am procedat după cum urmează : s-a scris pe tablă formula generală a acestora, după care elevii au formulat definiţia, scriind-o pe caiete. Li s-a adresat ca sarcină de lucru individuală scrierea unui şir de radicali hidrocarbonaţi, începînd cu cel mai simplu, cu indicaţia de a adăuga gruparea carboxil. Exemplele au fost transcrise de cîţiva elevi pe tablă, s-au analizat şi s-a dedus nomenclatura raţională după regula indicată de profesor : numele hidrocarburii, numărul grupelor funcţionale şi sufixul „oic." Clasificarea compuşilor carboxilici s-a realizat prin completarea de către elevi a unei scheme cu indicatorii : felul, exemple, denumirea, orientîndu-se după variabilele : natura radicalului şi grupările funcţionale.

Structura logică a conţinutului sugerează ca **obiectiv specific** cunoaşterea metodelor de obţinere a acestora. Transpunerea sa în **obiective operaţionale** este facilitată de suma acestor metode şi de exprimarea lor în ecuaţiile reacţiilor chimice. În această etapă a lecţiei intervin multe din cunoştinţele studiate anterior. Însuşi manualul indică într-o formă codificată revenirea la elemente din conţinuturi anterioare. Noi am procedat la o **inventariere strictă a cunoştinţelor anterioare necesare parcurgerii noilor conţinuturi, le-am comunicat elevilor îndemnîndu-i să le revadă.** În asemenea condiţii metoda dialogului euristic a putut fi pe deplin valorificată. Astfel, la întrebarea „ce categorii din substanţele învăţate au ca proprietate reacţia de oxidare ?" (alcani, alchene, arene, alcooli, aldehide), adresată întregii clase, elevii au ajuns la concluzia, după produşii obţinuţi, că una din metodele de obţinere a acizilor carboxilici este cea oxidativă. Elevii scriu individual pe caiete ecuaţiile reacţiilor şi numai după ce profesorul constată că sarcina de lucru a fost realizată, acestea sînt transcrise pe tablă de către unul dintre ei, iar cei din bănci îşi corectează eventualele erori. În general, s-au avut în vedere reacţiile indicate în manual, dar şi reacţii similare, pornind de la reactanţi indicaţi de profesor. Scrierea de către elevi a unor ecuaţii după model contribuie, prin analiza acestuia şi observarea a **ceea ce se schimbă, ce rămîne constant şi cum se produce schimbarea,** la formarea capacităţii de adaptare în situaţii variate, la crearea premiselor de muncă independentă şi învăţare ulterioară. În mod similar am procedat şi pentru delimitarea, ca metode de obţinere, a celor hidrolitice sau ca urmare a reacţiei dintre o sare şi un acid tare, fapt cunoscut de elevi încă din clasa a VIII-a. Unele cunoştinţe cu totul noi privind metodele hidrolitice au fost expuse de profesor, iar ecuaţiile scrise pe tablă, cu observaţia că am operat cu formula generală a compusului hidrolizat au creat elevilor posibilitatea de a efectua reacţii similare sugerate de profesor. **Respectarea consecventă a unui stil de muncă în clasă, care solicită întîi o rezolvare individuală a unor teme şi apoi reluarea lor la tablă, pentru corectare, antrenează toţi elevii în activitate.**

Pentru a cultiva la elevi spiritul de investigaţie şi a consolida deprinderi practice, o seamă de proprietăţi chimice s-au demonstrat experimental. În cazul acizilor carboxilici, s-au realizat frontal experienţele din manual, un elev făcînd lectura textului, iar altul experienţa. Observaţiile asupra modului cum are loc reacţia, schimbările produse în volum, miros, culoare, stare de agregare etc. ca şi ecuaţiile reacţiilor au fost notate independent pe caiete şi apoi rescrise pe tablă.

Deoarece pentru studierea reprezentanţilor clasei de compuşi se apelează la cunoştinţele generale anterior prezentate, elevii au învăţat conspectînd şi sintetizînd timp de 10 minute, în clasă, informaţiile, sub formă de tabel, avînd ca parametri : acidul, formula, metode de obţinere (ecuaţia reacţiei), proprietăţi, utilizări. Verificarea orală a celor scrise a permis aprecierea corectitudinii, iar timpul rămas din oră a fost consacrat rezolvării unor exerciţii şi probleme. **Revenirea la informaţii cunoscute şi conştientizarea elevilor asupra acestei situaţii au contribuit la cultivarea capacităţii acestora de a sintetiza o informaţie, dispersată în manual, pentru un subiect dat.**

Finalul fiecărui capitol a presupus de fiecare dată etapa evaluării pe baza testelor pedagogice. Rezultatele testelor indicau, de la oră la oră, staţionarea la nivelul aceluiaşi continut pentru corectarea diferenţiată, asistată de profesor, a învăţării anterioare şi retesarea sau trecerea la un nou capitol, dacă obiectivele au fost realizate de toţi elevii. Acest sistem de organizare a procesului de predare/învăţare, pe parcursul a două trimestre şcolare, a condus la rezultatele prezentate în tabel :

Clasa	Teste de capitol - Note							Medii trimestriale		
	T_1	T_2	T_3	T_4	T_5	T_6	T_7	Trim.I	II	III
a X-a D:	6,82	6,11	6,54	6,42	7,05	7,16	6,87	5,66	6,16	6,70
a X-a H:	5,68	6,59	6,38	6,90	6,29	6,90	6,53	5,58	6,38	6,44

Cele două componente ale sistemului de lucru adoptat şi anume, **antrenarea intensivă a elevilor în transmiterea noului conţinut al lecţiei şi evaluarea formativă pe bază de teste,** au condus la creşterea nivelului de pregătire a elevilor, deci la o învăţare eficientă, fapt reflectat în rezultatele obţinute în trimestrele al II-lea şi al III-lea, comparativ cu trimestrul I. Apreciem că progresul înregistrat este relevant pentru valoarea procedeelor folosite, căci este mai greu să ridici nivelul de pregătire al unui elev de la 5 la 6 sau 7, decît de la 8 şi 9 sau 10.

Experienţa acumulată conturează cîteva **precizări generale** în legătură cu sistemul experimentat şi anume : a). strategia adoptată presupune proiectarea activităţilor didactice în perspectiva atingerii unor obiective precizate clar. Formularea acestora, elaborarea probelor ca şi inventarierea cunoştinţelor anterioare la care fac apel noi conţinuturi trebuie să constituie opera colectivului de catedră, la fiecare început de an şcolar ; b). coparticiparea elevilor în predarea noilor conţinuturi şi evaluarea continuă a învăţării pe bază de teste impune o strictă dozare a timpului şi adoptarea unui ritm adecvat de progresare în materie, pe toată durata anului şcolar ; c). intrucît evaluarea pe bază de teste centrate pe obiective presupune alternarea activităţilor de învăţare/verificare şi corectare a învăţării, ea trebuie asimilată unui proces unitar de instruire/învăţare ; d). în condiţiile în care sistemul de lucru prezentat antrenează mai multe materii de învăţămînt, se va evita realizarea concomitentă a unor evaluări pe capitole, acestea fiind eşalonate pe zile, printr-o strînsă colaborare între profesori.

Dr. ANA GUGIUMAN
Centrul de Ştiinţe Sociale din Iaşi
Prof. CATINCA PARTENIE
Liceul de Chimie din Iaşi

ÎNVĂŢĂMÎNT PREŞCOLAR

Orientări privind proiectarea şi planificarea activităţilor actualei programe, în condiţiile grupei combinate

Programa de activităţi instructiv-educative în grădiniţa de copii şi în cadrul Organizaţiei Şoimii Patriei stabileşte obiectivele fundamentale şi cele specifice celor nouă categorii de activităţi, conţinutul şi strategiile de realizare (modalităţile, metodele şi mijloacele) pentru fiecare grupă de vîrstă a copiilor (mică, mijlocie şi mare).

Dat fiind faptul că în grădiniţele de copii din localităţi rurale mai mici funcţionează grupe în care activitatea instructiv-educativă se desfăşoară în condiţiile predării simultane, este necesar ca educatoarele să aibă în vedere şi să realizeze următoarele: buna organizare a subgrupelor; stabilirea orarului orientativ, astfel încît, indiferent de componenţa subgrupelor, să se îndeplinească integral actualul plan de învăţămînt; selecţionarea conţinutului programei şi proiectarea sa pe cele trei trimestre, astfel încît acesta să se adapteze condiţiilor specifice predării simultane; stabilirea modalităţilor de lucru cu copiii în funcţie de fiecare subgrupă; organizarea spaţiului necesar activităţilor diferenţiate, independente şi alegerea judicioasă a mijloacelor de învăţămînt care se vor integra în activitate.

Pentru realizarea proiectării conţinutului muncii instructiv-educative, se cere o cunoaştere aprofundată a nivelului, pe ansamblu, al subgrupelor, precum şi a nivelului la care au ajuns copiii într-o anumită perioadă a anului şcolar.

Întrucît activitatea în sistemul grupei combinate solicită antrenarea permanentă a tuturor copiilor la acţiuni concrete, conţinutul muncii instructiv-educative va respecta următoarele criterii:

— programarea aceleiaşi categorii de activităţi, a aceluiaşi mijloc de realizare (tip şi temă), dar cu sarcini diferenţiate pentru fiecare subgrupă (exemplu, activitate comună de matematică — Ordonarea grupurilor de obiecte în şir crescător, în limitele 1—6 — subgrupa mare; în limitele 1—5 — subgrupa mijlocie şi pînă la 3 — subgrupa mică);

— programarea aceleiaşi categorii de activităţi, cu temă şi conţinut diferite (de exemplu, activitatea artistico-plastică „Soare pentru toţi copiii lumii" — subgrupa mare; „La noi, la grădiniţă" — subgrupa mijlocie; „Mărul roşu" — subgrupa mică);

— organizarea aceleiaşi categorii de activităţi, cu acelaşi conţinut şi aceeaşi temă (de exemplu, acţiune politico-educativă în cadrul Organizaţiei Şoimii Patriei — Concurs „Ce ştim despre circulaţie?");

— organizarea unor activităţi cu subgrupa mare, în timp ce subgrupele celelalte desfăşoară muncă independentă (exemplu, convorbire tematică „Ce munceşc părinţii mei" — subgrupa mare; selecţionarea unor grupuri de imagini după diferite criterii: fructe şi legume, unelte şi produse ale muncii, acţiuni în familie etc. — subgrupa mijlocie; selecţionarea unor imagini după formă sau culoare — subgrupa mică);

— activitate independentă cu toate subgrupele (de exemplu, teme de evaluare periodică la dezvoltarea limbajului şi a comunicării orale, activităţi cu conţinut matematic, cunoştinţe despre natură şi om, educaţie moral-politică şi patriotică etc.; exerciţii senzoriale, jocuri de construcţii după scheme date, potrivit stadiului însuşirii priceperilor şi deprinderilor psihomotrice; educaţie artistico-plastică — teme din imaginaţie, desene decorative etc.).

Pentru a se asigura sprijinirea corespunzătoare, diferenţiată a copiilor, în vederea însuşirii integrale a volumului de cunoştinţe, priceperi şi deprinderi prevăzut de programă, este necesar ca educatoarele să aibă în vedere corelarea corectă a conţinutului jocurilor, activităţilor şi exerciţiilor diferenţiate prevăzute în părţile I, a III-a şi a IV-a ale orarului săptămînal recomandat de programă, astfel încît să se realizeze optim procesul instructiv-educativ şi pregătirea corespunzătoare a copiilor pentru şcoală. În acest caz, planificarea jocurilor, activităţilor şi exerciţiilor desfăşurate se face pe o săptămînă, asigurîndu-se corelarea corectă cu conţinutul activităţilor prevăzute în partea a II-a a orarului săptămînal.

La proiectarea didactică se va avea în vedere stabilirea clară a obiectivelor specifice fiecărei activităţi cu subgrupa respectivă, a mijloacelor şi modalităţilor de realizare a conţinutului adecvat, în raport cu nivelul, pe ansamblu, al grupei.

Se va acorda prioritate activităţilor pregătitoare însuşirii de către copii a scris-cititului în clasa I (exerciţiilor grafice, activităţilor matematice, celor de dezvoltare a comunicării orale, precum şi celor care contribuie la educarea moral-politică şi patriotică a preşcolarilor).

Planificarea trimestrială poate fi ameliorată de către fiecare educatoare, în funcţie de nivelul de dezvoltare, de particularităţile de vîrstă ale copiilor.

Înregistrarea activităţii instructiv-educative desfăşurate de educatoarele de la grupele combinate respectă aceleaşi cerinţe ca şi la grupele constituite după criteriul vîrstei.

Este necesar să se menţină colaborarea permanentă cu învăţătorii de la clasele cu predare simultană, pentru a se stabili o unitate de cerinţe în pregătirea copiilor şi, mai ales, pentru a se îmbunătăţi permanent metodologia de predare în condiţiile grupei combinate de la grădiniţă. Astfel, în cadrul comisiei metodice, în acţiunile de perfecţionare organizate la nivelul şcolii sau al grădiniţelor din această categorie, în trimestrele al II-lea şi al III-lea se vor aborda şi se vor dezbate probleme specifice referitoare la optimizarea muncii instructiv-educative la grupele combinate.

Prof. RODICA ŞOVAR
Inspector principal de specialitate în Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului

Valorificarea conţinutului povestirilor istorice

Un rol hotărîtor în însuşirea conştientă de către preşcolari a mesajului patriotic al povestirilor istorice îi revine educatoarei, modului în care aceasta ştie să anticipeze evenimentul (pregătirea îndepărtată şi apropiată), să-l expună şi să-l consolideze în conştiinţa şi sufletul copiilor. În acest sens, am fost mereu, preocupată de a găsi cele mai eficiente şi originale mijloace. Am reconstituit, modelînd din lut, forme de relief şi ruine de cetăţi, am dramatizat şi înregistrat fragmente, dialoguri pe bandă de magnetofon, am vizitat şi desfăşurat activităţi la monumente istorice. Concret, în pregătirea povestirii „Viteazul Gelu Românul", am organizat activităţi de familiarizare cu harta ţării, în cadrul cărora copiii au făcut cunoştinţă cu spaţiul geografic al ţării noastre, cu regiunile ei, formele de relief şi reprezentarea lor pe hartă. Am învăţat copiii să reconstituie harta ţării, prin „alipirea" Transilvaniei, Moldovei şi Ţării Româneşti; le-am explicat că, de mult, ţara noastră a fost astfel împărţită, că în Transilvania a existat, cu multă vreme în urmă, un voievod viteaz, numit Gelu. Pentru a le da copiilor un reper şi a-i ajuta să-şi formeze o reprezentare corectă a zonei geografice în care s-a aflat voievodatul lui Gelu, pe un disc de carton am desenat o cetate, pe care, ulterior, l-am fixat pe hartă în dreptul rîului Someş. Astfel, copiii au putut localiza — în spaţiu şi timp — acţiunea povestirii ce a urmat. În scopul valorificării optime a mesajului ei, am introdus repetarea povestirii, în zilele următoare, şi am fixat cu copiii firul narativ al textului. După repetarea de cinci, şase ori a povestirii, ei i-au putut reda conţinutul, prin vorbire dialogată. În această etapă şi la acest nivel, am organizat dramatizări, asigurînd copiilor minimul de recuzită necesară. La cererea copiilor, dramatizarea a fost reluată şi, de fiecare dată, îmbogăţită spontan, cu participarea întregii grupe. Prin aceste dramatizări, copiii au reuşit să desprindă, să analizeze calităţile morale ale lui Gelu: statornicie, dragoste de neam şi glie, curaj, dîrzenie, stăpînire de sine, patriotism, spirit de jertfă.

Pentru valorificarea optimă a conţinutului povestirii „Menumorut cel înţelept", am făcut cu copii o vizită la cetatea de pămînt de la Biharia. Cetatea — am constatat — este aşezată într-un loc strategic, pe un val de pămînt cu vedere largă spre tot ţinutul Bihariei. Întăriturile şi forma circulară a cetăţii se păstrează şi astăzi, dovadă vie a statorniciei neamului românesc. După citirea povestirii şi fixarea conţinutului său, după desprinderea mesajului patriotic inclus în text, am finalizat activitatea printr-o lucrare colectivă, de dimensiuni mai mari, modelînd, împreună cu copiii, din lut, cetatea de pămînt de la Biharia. Efectivul grupei a fost împărţit în patru echipe, fiecare avînd sarcina de a modela o parte din ridicăturile de pămînt ale cetăţii. După terminarea lucrării, am confecţionat un alt disc de carton, cu cetatea de la Biharia desenată în centru, disc pe care l-am fixat, cu copiii, pe harta întocmită cu ocazia povestirii. Reprezentîndu-li-se astfel, la scară mică, cetatea de pămînt de la Biharia, cei mici au înţeles faptul că românii celor două voievodate vecine au fost uniţi şi fraţi buni dintotdeauna, ajutîndu-se la nevoie. De asemenea, au dobîndit reprezentări corecte despre modul de organizare a vieţii strămoşilor noştri, despre talentul lor strategic.

O acţiune cu totul inedită a constituit-o pentru copii realizarea — în urma povestirii „Ştefan cel Mare, biruitor în lupta de la Vaslui" — a machetei cu acelaşi nume. Cu mijloace deosebit de simple şi ieftine, am modelat forma văii rîului, din lut, acoperită cu muşchi, crenguţe şi iarbă. Am cumpărat din comerţ figurine din plastic, pe siluetele cărora copiii au realizat, cu entuziasm, costumaţia caracteristică oştirilor română şi turcă. O vestimentaţie deosebită am confecţionat cu copiii pentru cei doi conducători de oşti: Ştefan cel Mare şi Soliman Paşa. Ştefan se remarcă prin sobrietatea costumaţiei, cu mantie largă şi coroană pe cap, înconjurat de soldaţii moldoveni. După ce eroii povestirii au fost costumaţi, am trecut la reconstituirea bătăliei, pe machetă, în concordanţă cu informaţiile dobîndite de copii din textul povestirii. Pe valea rîului am fixat figurile soldaţilor turci. Oştenii Moldovei i-am aşezat pe cele două maluri, sugerînd astfel deznodămîntul bătăliei, cu victoria definitivă a românilor. Cu această ocazie, am realizat un portret deosebit al domnitorului Ştefan cel Mare, scoţînd în relief calităţile sale deosebite ca om şi domn al Moldovei, paralel cu sublinierea trăsăturilor de caracter fundamental opuse ale celor două armate: dorinţa de libertate, curajul şi isteţimea românilor în contrast cu lăcomia şi cruzimea năvălitorilor.

Marcate de inedit de fiecare dată, de o atmosferă sobră, dar caldă, activităţile cu caracter patriotic au căpătat o aureolă aparte în ochii copiilor, fiind mult solicitate de ei. Preşcolarii retrăiesc astfel istoria ţării, cunoscînd nume de voievozi, domnitori, eroi ai neamului şi faptele acestora şi învăţînd să le cinstească memoria.

Educ. RODICA TRIF
Grădiniţa Nr. 25 din Oradea

ÎNVĂŢĂMÎNT PRIMAR

Instruire – învăţare prin activitate personală a elevilor

(Urmare din pag. 1)

moduri de lucru, metode şi procedee care stimulează participarea activă şi efectivă a elevilor în procesul didactic, de a crea situaţii de învăţare prin activitatea personală a elevilor, ne-am oprit asupra unor stiluri de lucru care ilustrează pregnant această orientare. Pornind de la accepţiunea ce o atribuim conceptului de **stil de învăţămînt** — ca ansamblu de proceduri, moduri de lucru, atitudini etc. relativ constante în activitatea unui educator în desfăşurarea procesului de învăţămînt — au fost reţinute acele aspecte ale conduitei pedagogice care sînt definitorii pentru acţiunea didactică centrată pe activitatea elevilor. Din numeroase programe zilnice înregistrate, au fost reţinute două care, ca şi altele de altfel, prezintă un grad mai ridicat de isomorfism din punctul de vedere amintit: **primul se referă la o clasă a II-a, de la Şcoala Nr. 5 din Alexandria (învăţător, U.M.), al doilea, la o clasă a III-a, de la Şcoala Nr. 7 din Brăila (învăţător C.E.).** În prezentarea celor două programe sînt menţionate: obiectivele de învăţămînt, temele, succesiunea secvenţelor fiecărei lecţii, iar pentru fiecare secvenţă — durata ei, modalitatea de lucru cu clasa (tipul de interacţiune didactică, acesta fiind relevant pentru gradul de activizare a elevilor în învăţare).

Clasa a II-a:

1. Limba română (cunoştinţe de limbă). Scrierea unor cuvinte cu «â» din «a»

1.1. — 7 minute. Se verifică tema de acasă, iar elevii scriu după autodictare o strofă din poezia învăţată, „De ziua noastră", de M. Banuş; apoi, se verifică frontal cîteva din temele efectuate acasă.

1.2. — 8 minute. Recitarea poeziei de către elevi (în întregime, selectiv). Discuţie introductivă la lecţia nouă, reţinîndu-se cuvintele: România, român, românească.

1.3. — 6 minute. Analiza unui text scris pe tablă, prin dialog frontal; desprinderea regulei privind scrierea unor cuvinte cu «â».

1.4. — 15 minute. Activitate independentă, pe fişă: completarea unor cuvinte cu silabele care le lipsesc (care-l conţin pe «â», şi a unui text cu cuvinte adecvate care se scriu cu «â»)

1.5. — 6 minute. Activitate individuală dirijată: formulări de propoziţii cuprinzînd cuvinte care se scriu cu «â».

2. Matematică. „Kilogramul. Exerciţii şi probleme de consolidare"

2.1. — 5 minute. În timp ce se verifică tema de acasă, elevii rezolvă un număr de exerciţii scrise pe tablă.

2.2. — 15 minute. Rezolvarea, frontală, prin calcul mintal, a unor exerciţii variate şi a unei probleme.

2.3. — 15 minute. Activitate personală, dirijată, de alcătuire a unor probleme după formule scrise pe tablă.

2.4. — 11 minute. Activitate independentă pe fişă de lucru.

3. Cunoştinţe despre natură. „Morcovul".

3.1. — 8 minute. Prin dialog frontal se recapitulează lecţia precedentă, „Mazărea şi fasolea".

3.2. — 27 minute. Activitate individuală de observare, dirijată prin întrebări (pe baza materialului distribuit), stabilindu-se structura plantei, însuşirile, lucrările de îngrijire.

3.3. — 9 minute. Activitate independentă pe fişă (colorarea părţilor componente, completarea unui text cu datele potrivite ş.a.).

4. Muzică „Românaşul".

4.1. — 7 minute. Exerciţii de încălzire a vocilor, intonîndu-se note muzicale pe diferite silabe.

4.2. — 9 minute. Executarea cîntecului învăţat („Drag mi-e jocul românesc"), de către clasa întreagă, pe grupe şi individual; în întregime şi pe fragmente.

4.3. — 27 minute. Analiza, prin dialog frontal, a cîntecului „Românaşul"; învăţarea textului (pe strofe); învăţarea melodiei prin executarea ei model, de către învăţător, apoi de către clasă, pe grupe şi individual.

Sintetizînd frecvenţa şi dimensiu[illegible] diverselor moduri de lucru cu clasa [illegible]pozitiv, dialog frontal, activitatea personală a elevilor — dirijată ori independentă) — **pe parcursul celor 15 secvenţe ale lecţiilor şi timpul de instruire/învăţare folosit (cele 175 minute),** se constată: **expozitiv — ; dialog frontal: 32 minute; activitate personală a elevilor: 143 minute.**

Clasa a IV-a

1. Matematică. „Fracţii. Exerciţii şi probleme"

1.1. — 15 minute. Activitate personală, dirijată şi independentă, de rezolvare a unor exerciţii scrise pe tablă.

1.2. — 26 minute. Activitate personală, dirijată frontal (adunări şi scăderi ale unui număr cu o fracţie). Activitate independentă: rezolvarea unei probleme.

1.3. — 5 minute. Rezolvarea logică a unei probleme, prin dialog frontal, şi explicarea temei pentru acasă.

2. Istorie. „Unirea Moldovei cu Muntenia"

2.1. — 20 minute. Recapitularea lecţiei predate („Anul revoluţionar 1848") prin dialog frontal.

2.2. — 3 minute. Discuţie introduc[illegible] (despre Unirea sub Mihai Viteazul).

2.3. — 15 minute. Expunerea lecţiei, alternată cu demonstraţie prin două proiecţii de diafilm.

2.4. — 8 minute. Activitate dirijată de folosire a manualului, pentru consolidarea cunoştintelor.

3. Gramatică. „Substantivul" (recapitulare)

3.1. — 12 minute. Verificarea temei, însoţită de dialog frontal, privind substantivul.

3.2. — 7 minute. Activitate personală dirijată (sublinierea substantivelor dintr-un text scris pe tablă), verificare frontală.

3.3. — 8 minute. Analiză sintactică, prin dialog frontal, a aceluiaşi text; activitatea personală dirijată: alcătuirea schemei.

3.4. — 10 minute. Dictarea unui text şi identificarea substantivelor (activitate personală independentă).

3.5. — 6 minute. Analiza sintactică a altor texte, prin dialog frontal.

4. Educaţie fizică. „Exerciţii de mers în figuri"

4.1. — 7 minute. Mişcări de ansamblu, de ordine şi pentru încălzire.

4.2. — 24 minute. Exerciţii de mers (succesive): serpuit, în zig-zag, melc, lateral, în diagonală ş.a., alternate cu exerciţii de gimnastică învăţate (cumpăna pe genunchi, rostogolire, ghemuit-înainte şi înapoi).

4.3. — 7 minute. Ştafetă cu transport de greutăţi.

4.4. — 5 minute. Mişcări de ansamblu — de linistire, relaxare.

Pe parcursul celor 16 secvenţe şi în cele 178 minute de activitate efectivă, modurile de lucru cu elevii deţin următoarele ponderi: expozitiv (cu demonstraţii): 15 minute; dialog frontal: 46 minute; activitate personală a elevilor, dirijată sau independentă: 117 minute.

Desfăşurarea lecţiilor în maniera înfăţişată permite mai multe constatări relevante pentru stilul de învăţămînt promovat de propunători. În primul rînd, se impune atenţiei **structurarea adecvată a lecţiilor şi a situaţiilor de învăţare create, în concordanţă cu conţinuturile şi obiectivele lor,** fără „paradă" de metode şi procedee inutile. Demersurile întreprinse şi situaţiile create sînt concepute în sensul obiectivelor vizate de lecţiile respective. Succesiunea secvenţelor şi natura a-

cestora sînt oportune, iar prin varietatea conținutului lor și a formelor de activitate stimulează interesul elevilor pentru învățare și menține un tonus ridicat de activitate.

Apoi, cum orice situație educativă generează o anumită activitate, este evidentă opțiunea propunătorilor pentru **crearea unor situații de instruire/învățare prin activitatea personală a elevilor, acestea deținînd 80% din timpul de învățare la clasa a II-a și 66%, la clasa a IV-a.** Chiar și în secvențele realizate prin dialog frontal cu clasa, preocuparea pentru activizarea elevilor se oglindește în realizarea „contactelor de lucru" cu toți elevii. Astfel, rata de participare a elevilor (R.p.), prin răspunsuri individuale, este între 100% și 92%, la clasa a IV-a, și între 67% și 55%, la clasa a II-a. La aceasta se adaugă o mare densitate a solicitărilor, respectiv a reacțiilor elevilor, coeficientul mediu de participare (C.p.) fiind de 1.6, la clasa a II-a, și de 2.3, la clasa a IV-a, deși efectivele de elevi sînt de 30, respectiv 41. Aceasta conferă lecțiilor o mare densitate a activităților și utilizarea intensivă a timpului de instruire/învățare. Cu toate acestea, datorită varietății formelor de activitate și, cu deosebire, a învățării prin activitate, fenomenul de oboseală este mai puțin evident.

Efectele unui asemenea stil de instruire în ceea ce privește comportamentul elevilor se obiectivează în atitudinea participativă a acestora pe tot parcursul programului. Observatorii nu au constatat nici un caz de atitudine neparticipativă sau de participare negativă. De asemenea, organizarea frecventă a situațiilor de învățare prin activitate personală a elevilor conduce la formarea unor deprinderi temeinice de muncă independentă, confirmate de faptul că în secvențele de această natură nu a fost nevoie de „intervenții" ale propunătorilor pentru desfășurarea lor, iar neefectuarea temelor pentru acasă este relativ rară.

Eficacitatea modului de lucru prezentat este convingător demonstrată de nivelul ridicat de pregătire al elevilor, confirmat atît prin comportamentul lor în cadrul programului școlar, cît și prin rezultatele probelor de control aplicate.

Contribuția lecțiilor de limba română la dezvoltarea imaginației creatoare a elevilor

Avînd în vedere conținutul disciplinelor școlare și specificul procesului instructiv-educativ din ciclul primar, primul pas în dezvoltarea creativității elevilor îl constituie stimularea imaginației, care influențează flexibilitatea și originalitatea gîndirii, atitudinea receptivă față de cunoaștere, față de descoperirea necunoscutului, față de nou. La vîrsta școlară mică, imaginația influențează puternic și viața afectivă a copilului, determinîndu-i trăiri emoționale cu valoare motivațională. În această perioadă de școlaritate, care o continuă pe cea a educației preșcolare dirijate (în grădiniță), dezvoltarea imaginației creatoare are loc în condițiile dezvoltării și consolidării operațiilor gîndirii și a sistemului noțional. Elevul își îmbogățește, an de an, universul cunoașterii, limbajul specific fiecărei discipline de învățămînt. Cu cît posedă mai multe noțiuni și un vocabular activ mai variat (cu care știe să operezе, deci), cu atît imaginația sa poate deveni mai productivă. În acest sens, limba română, ca obiect de învățămînt, are un rol deosebit.

Încă din perioada abecedară (clasa I) este bine să insistăm asupra îmbogățirii fondului de cuvinte (rostite și, mai ales, scrise) al școlarilor, începînd cu exercițiile variate de combinare a silabelor în cuvinte și a cuvintelor în propoziții. De exemplu, după ce au învățat literele **a, m, n, r, e, u,** le cerem elevilor să formeze cu ele silabe, apoi, cu silabele respective, cuvinte **(mama, mure, mare, miere, Maria, Ana** etc.) și, după aceea, cu aceste cuvinte — propoziții. La sfîrșitul acestei activități orale și scrise elevii pot fi angajați într-o conversație despre **mure,** (Ce sînt ? Unde se găsesc ? Cum sînt ? Cum le adunăm ? La ce folosesc ?), despre **miere** (Ce este ? Cine face mierea ? Cum este ea ? La ce folosește ?), despre **mare** (cu dublul sens al cuvîntului).

În perioada postabecedară, la aceeași clasă avem posibilitatea să diversificăm exercițiile și jocurile didactice de combinare a cuvintelor în propoziții și de alcătuire, de către elevi, a unor texte proprii (scurte povestiri) cu ajutorul lecțiilor din manual, pornind de la realitatea cunoscută de ei, sau care să relateze întîmplări imaginate, scopul fiind acela de a-i determina să utilizeze cît mai multe cuvinte și în structuri sintactice cît mai variate.

Ținînd seama de aportul lecțiilor de compunere la dezvoltarea imaginației creatoare a elevilor, îi învăț pe elevii mei să realizeze mici compoziții personale chiar din clasa I, în așa fel încît fiecare compunere să fie rezultatul efortului lor intelectual, al unei activități independente de creație. În acest scop, în funcție de specificul fiecărei clase a ciclului primar, am recurs la exerciții sau jocuri didactice care cer, de pildă : continuarea unei propoziții începute de învățător sau de un alt elev ; găsirea celor mai potrivite însușiri pentru un anumit obiect (o anumită ființă) ; ordonarea logică a întîmplărilor exprimate de propozițiile care formează un text și care sînt date elevilor într-o ordine necorespunzătoare ; realizarea celei mai frumoase introduceri (pentru o compunere) ; formularea celui mai frumos și mai scurt titlu etc.

Am observat că le plac foarte mult copiilor orele în care au ca sarcină crearea unor scurte povești sau povestiri pe baza ilustrațiilor. Activitatea se poate desfășura frontal sau independent, la orice din clasele primare. În primul caz, comentăm cu întreaga clasă ilustrațiile afișate pe un panou, într-o anumită ordine, ori grupate cîte două sau trei, astfel încît să obținem mai multe variante de povestiri (povești) cu aceleași personaje (animale, plante, oameni, personaje fantastice etc.). Pentru activitatea independentă, repartizăm fiecărui copil jetoane cu astfel de imagini. Cerințele pot fi diversificate. De exemplu, la clasa I, unii elevi trebuie să alcătuiască numai propoziții după aceste imagini ; alții să compună o scurtă povestire (poveste) pornind de la respectivele desene. Avînd în față imagini reprezentînd **un iepure, un morcov, o fetiță, un lup,** o elevă a realizat următoarea povestire : **Ana are un iepuraș. Ea îl îngrijește și îi dă să mănînce morcov. Într-o zi i-a dat drumul afară. Iepurașul a fugit spre pădure. Înainte i-a ieșit lupul care l-a mîncat.**

O altă modalitate de stimulare a imaginației constă în reconstituirea unor proverbe, zicători sau ghicitori (după ce, în prealabil, elevii au luat cunoștință de ele). Iată un astfel de exercițiu folosit la clasa a II-a : pe tablă (sau pe fișe) sînt prezentate cuvinte incomplete, literele care lipsesc fiind marcate prin liniuțe. De pildă **c-nd ; p-s-c- ; n--i ; a-a-ă ; / -oa--c-- ; -oa-ă ; p- ; m-să.** Elevii vor descoperi zicătoarea : **Cînd pisica nu-i acasă / Șoarecii joacă pe masă.**

Începînd cu clasa a III-a și, mai ales, în clasa a IV-a, este bine să folosim și cunoștințele de gramatică pentru dezvoltarea expresivității, cursivității, plasticității exprimării orale și scrise a elevilor, a imaginației acestora. De exemplu, la clasa a III-a, jocul „Margareta" îi antrenează pe școlari în găsirea a cît mai multe cuvinte care pot avea rol de subiect pentru un predicat dat, sau, invers, rol de predicat pentru un subiect dat. Astfel, li se cere să înscrie cuvintele cu una din cele două funcții sintactice în petalele unei margarete, desenate pe tablă și pe caiete (activitate frontală), ori pe fișe (activitate independentă). Copiilor li se atrage atenția că petalele rămase fără cuvinte se vor ofili ; în consecință, ei se străduiesc să le completeze pe toate. Locurile cîștigătoare se stabilesc în funcție de numărul petalelor nevestejite.

În clasa a IV-a recurg, deseori, la exerciții care propun transformarea propozițiilor simple (dintr-un text dat) în propoziții dezvoltate și invers, a propozițiilor cu subiecte multiple (dintr-un text dat) în propoziții cu subiecte subînțelese, sau înlocuirea cuvintelor ce îndeplinesc rolul de părți secundare dintr-o propoziție, cu altele care au același înțeles.

Bogăția și frumusețea limbii române, a limbii poporului nostru, ne facilitează întrebuințarea unei game foarte variate de procedee care contribuie la dezvoltarea imaginației, a creativității elevilor noștri. Important este ca învățătorul să se oprească la acelea care se potrivesc cel mai bine colectivului cu care lucrează, care corespund particularităților de vîrstă și individuale.

Inv. LUCIA POP
Școala din comuna Recea,
Județul Maramureș

ÎNVĂȚĂMÎNT LICEAL ȘI GIMNAZIAL

Cultivarea exprimării elevilor

Actul exprimării (ca și cel existențial) se desfășoară la tineri, obișnuit, în situații ce cuprind note comune, repetitive, precum și elemente inedite. Pe acest fond se conturează segmentul comun, mai puțin variabil, al vorbirii sau scrierii, care formează canavaua experienței lingvistice. Această achiziție complexă poate evolua pe făgașul înnoirii continue, al dezvoltării neîntrerupte a exprimării, dar, grație unor comode automatisme, și pe acela al rutinei, al stereotipiei.

Fenomenul banalizării prin repetare pînă la saturație, de către liceeni, a unor formule sau precepte, care pot fi de altfel corecte, blochează eforturile de cultivare a limbii. Evident, fiecare concept, fiecare secvență verbală are un înțeles, un conținut semantic, dar și o rezonanță afectivă. Cînd conștiința elevului se pătrunde de semnificația unui cuvînt sau a unei secvențe verbale are loc o absorbție semantică, o amplificare a înțelesului, în funcție de contexte diferite și de raportări la obiecte și evenimente variate. Paralel se îmbogățește și haloul emoțional, adică sensul conotativ al cuvîntului, proces ascendent pînă la punctul de saturație. Ce se întîmplă însă cînd repetarea cuvintelor în același context depășește nivelul critic ? Atunci se ajunge la nedorita — și pernicioasa — suprasaturație, echivalentă cu pierderea puterii de asociație a vorbelor și cu stingerea rezonanței lor afective. Fapt atestat de-atîtea ori în experiența didactică !

Pe scurt, mecanismul prin care anumite formule își pierd sau își reduc la minimum ecoul afectiv, transformîndu-se uneori în simple clișee verbale, duce la standardizarea, la șablonizarea, chiar la o anume vulgarizare și banalizare a exprimării tinerilor.

Cum scria cîndva Tudor Vianu (în Limba română, IX, 1960, nr. 1, p. 35—36), vorbitorul „cînd e cultivat și are simț literar, va ocoli deopotrivă exprimarea încîlcită și improprie, clișeul inexpresiv, regionalismul trivial sau fonetismul alterat, tot ce poate prilejui o apreciere negativă despre gradul și felul culturii sale". Ce ar decurge, practic, din cele expuse pînă aici, pentru munca noastră, în vederea promovării unui învățămînt de calitate în acest sector al cultivării rostirii românești ?

Dintre modalitățile concrete de lucru, amintim pe cele care se dovedesc a fi mai eficiente în clasele liceale : îndemnul la lecturi variate, îndrumate și controlate, însă fără rigiditate și prejudecăți specioase ; folosirea, în cuprinsul comentariului literar, de termeni psihologici, plastici și de teorie și critică literară ; prilejuirea la lecții sau la activitățile de cerc a cît mai multor discuții pe marginea textului citit și studiat, ceea ce duce la nuanțarea materialului lingvistic utilizat, la interiorizarea și conștientizarea noțiunilor și valorilor însușite pe calea lecturi ori a audierii ; citirea „critică", din punct de vedere al limbajului utilizat, a unor texte diverse, cu înlocuirea de către elevi a termenilor „uzați" prin sinonime sau construcții perifrastice (eventual cu folosirea dicționarului limbii române) ; controlul și corectarea sub acest raport a unor produse ale activității elevilor : dări de seamă, articole la gazeta de perete, intervenții la ședințe ș.a. ; compuneri libere, creatoare, exerciții de stil, după modele propuse ; prilejuirea unor situații în care să se discute într-un limbaj intelectual, accesibil adolescenților, despre tot felul de probleme care-i preocupă pe aceștia, legîndu-se astfel, în mod natural și spontan, vorbirea lor de viața de zi cu zi ; în acest chip, tinerii dobîndesc nu numai siguranță în exprimare, ci și un bogat, variat și foarte util bagaj de cuvinte necesar activității lor ulterioare ; exerciții cu caracter creator, de tip constructiv, care contribuie în gradul cel mai înalt la înțelegerea rolului pe care-l au forma cuvintelor și structura construcțiilor de limbă, mecanismul exprimării, și care, făcînd pasul de la corectitudine la expresivitate, își au un egal aport la dezvoltarea gîndirii și a limbajului elevilor. Modificarea formei cuvintelor ori a structurii construcțiilor de limbă, completarea unui text și alcătuirea de compuneri gramaticale sînt tipurile mari ale acestui gen de exerciții și, totodată, trepte ce marchează creșterea caracterului creator al activității independente efectuate, dar și a contribuției exercițiilor la cultivarea priceperilor și deprinderilor de exprimare ale liceenilor.

De exemplu, ca formă aparte de transformare a unui text, se formulează cerința substituirii unor cuvinte sau construcții (de înlocuit o subordonată prin partea de propoziție corespunzătoare sau invers ; de înlocuit o propoziție subordonată concesivă printr-o coordonată adversativă), a modificării de topică ce urmărește să scoată în relief, uneori, valorile stilistice ale modului în care sînt ordonate cuvintele în propoziție sau propozițiile în frază, alteori, schimbări de natură diferită, antrenate de modificarea topicii. Productive sînt, de asemenea, exercițiile de schimbare a valorii gramaticale a unor cuvinte, de restaurare a unui text deformat și de completare. Exercițiile de exemplificare adecvate particularităților învățămîntului liceal (fiind vorba de exemplificarea liberă, pe bază de cuvinte date, prin asociere sau prin analogie) au darul să realizeze înțelegerea legăturii strînse dintre conținutul gîndirii și mijloacele lingvistice prin care acesta este materializat, întrebuințarea corectă a lexicului bogat al limbii naționale, dezvoltarea exprimării nuanțate și a expresivității în rostire. În fine, compunerile gramaticale (libere, pe bază de material concret dat sau prin analogie) constituie o formă superioară a exercițiilor de cultivare a exprimării.

Iar această activitate constituie nu doar o obligație profesională, ci și o autentică îndatorire patriotică.

Prof. VALERIU C. NEȘTIAN
Liceul Agroindustrial din Iași

Inițierea elevilor în cercetarea ecologică

Tematica unei cercetări ecologice întreprinse cu elevii trebuie să fie aleasă cu mult discernămînt. Este necesar ca ea să fie accesibilă, să fie realizabilă pe o durată relativ scurtă de timp și să prezinte eficiență economică.

Prin articolul de față, venim în sprijinul profesorilor de biologie și geografie, supunîndu-le atenției o temă de cercetare ecologică despre care se poate spune că întrunește toate cele trei criterii enunțate mai sus. Aceasta se referă la studiul intensității poluării atmosferice cu ajutorul bioindicatorilor.

Scala intensității poluării atmosferice, indicată indirect prin vegetația de licheni, cuprinde trei zone : (1) zona de „deșert lichenologic", adică de absență practic totală a lichenilor datorită poluării puternice ; (2) zona „de luptă" unde condițiile pentru supraviețuirea lichenilor sînt critice, dată fiind poluarea moderată ; (3) zona „răspîndirii normale", caracterizată prin prezența bogată a lichenilor datorită poluării nesemnificative.

În cadrul cercetării întreprinse de noi în bazinul industrial Baia Mare, în perioada 1981—1985, am realizat recoltări de probe pe direcții radiale față de principala sursă de poluare. Probele au constat din taluri de licheni, desprinse separat sau împreună cu fragmente de scoarță pe care s-au dezvoltat, aflate pe trunchiul unor pomi fructiferi sau arbori din vegetația spontană, înălțimea maximă de recoltare fiind de aproximativ doi metri față de nivelul solului. Cele 25 de stații de recoltare au fost situate la distanțe de 4—20 km față de sursa poluantă și au cuprins un total de 65 de puncte de recoltare.

Metoda de lucru adoptată este accesibilă, ea fiind ușor însușită și în cercetarea efectuată de către elevi. Fără a fi sofisticată sau prea laborioasă, ea nu are totuși nimic comun cu facilul, deoarece pretinde spirit de observație, îndemînare și tenacitate, mai ales în etapa cînd probele sînt analizate pentru aprecierea apartenenței la anumite specii, analiză pe baza căreia pot fi conturate concluziile privitoare la intensitatea poluării atmosferice în diferite stații de recoltare, știut fiind faptul că, în funcție de sensibilitatea lor diferită față de noxe, anumite specii de licheni indică cele trei zone de intensitate : **puternică, moderată și nesemnificativă,** a acestei poluări. Astfel, în perimetrul cercetat de noi, zona de intensitate puternică a poluării atmosferice s-a manifestat prin absența practic totală a lichenilor, zona de intensitate moderată, sau „de luptă", este reprezentată de speciile Lepraria aeruginosa, Lepraria latebrarum, Cladonia coniocrea, Cladonia fimbriata, Lecanora pallida, Lecanora complanata, Parmelia saxatilis ; iar zona de intensitate nesemnificativă a poluării, sau a „dezvoltării normale", este indicată prin speciile Evernia prunastri, Parmelia caperata, Parmelia physodes, Parmelia quercina, Parmelia furfuracea, Parmelia conspersa, Xanthoria parietina, Physcia stellaris.

Am menționat mai sus că, în alegerea temelor de cercetare cu elevii, un criteriu foarte important este acela ca ele să fie realizabile pe o durată relativ scurtă de timp, or, acest fapt depinde de perioada calendaristică optimă pentru cercetare și de volumul activității care revine profesorului îndrumător și elevilor.

Tema de cercetare pe care am supus-o atenției corespunde acestor exigențe. Într-adevăr, ea poate fi finalizată într-o perioadă relativ scurtă de timp, mai ales cînd la realizare participă mai mulți elevi, recoltarea probelor și analiza lor se pot efectua în orice anotimp, iar obținerea probelor este rezultatul ieșirilor pe teren, care pot îmbrăca forma unor drumeții pe anumite trasee turistice.

Un criteriu decisiv în abordarea unei teme de cercetare ecologică este și cel al eficienței social-economice, întrucît scopul educativ al antrenării elevilor într-o asemenea cercetare este de a-i aduce în situația, încărcată de responsabilitate, de a oferi societății, pe baza activității științifice întreprinse de ei, unele date,concluzii și propuneri pertinente de ameliorare a calității mediului înconjurător sau de ocrotire a naturii.

Cercetarea luată aici în discuție satisface din plin și acest criteriu. În abordarea ei am fost călăuziți de faptul că în numeroase referințe bibliografice pe care le-am consultat se subliniază cu insistență înalta eficacitate a metodei controlului poluării atmosferice cu ajutorul lichenilor, evidențiindu-se cu acest prilej și aspectul, deloc neglijabil, că prin intermediul unor asemenea bioindicatori pot fi surprinse, cu o cheltuială redusă de energie, de timp și de mijloace financiare, numeroase modificări ecologice majore. Acești captori naturali au — așa cum se subliniază în literatura de specialitate — marea calitate că pot furniza indicații foarte prețioase asupra acțiunii cumulative a poluării, pe o arie foarte întinsă și într-un număr de puncte de observație practic nelimitat.

Bazîndu-ne pe aceste însușiri ale lichenilor, noi le-am utilizat pentru determinarea cît mai precisă a zonelor de intensitate distinctă a poluării atmosferice în bazinul industrial Baia Mare. O astfel de zonare poate fi luată în considerare în sistematizarea edilitară a municipiului, în plasarea noilor sale obiective industriale, a ariilor locuibile, de odihnă și agrement.

Prof. dr. GRIGORIE ȘTEFĂNESCU
Liceul Sanitar din Baia Mare
și
Prof. dr. AUREL MICLUȚĂ
Liceul Industrial Nr. 5 din Baia Mare

Integrarea documentelor Conferinţei Naţionale a partidului în lecţiile de economie politică

În procesul complex de formare a „unui om cu înalte calităţi moral-politice, încrezător în forţele poporului, ale societăţii, hotărît de a-şi aduce întreaga contribuţie la înfăptuirea Programului partidului, la dezvoltarea generală a patriei, de a fi întotdeauna la datorie şi de a acţiona ca adevărat revoluţionar în toate împrejurările", ştiinţele sociale au o contribuţie esenţială, bine definită. Acest rol decurge din însuşi conţinutul acestor discipline şi din finalitatea însuşirii lor în învăţămîntul liceal. Înfăptuirea acestor imperative depinde însă de modul în care reuşim să realizăm legarea predării lor cu viaţa, cu realitatea, cu practica social-istorică şi cu celelalte compartimente ale cunoaşterii umane, ţinînd, în acelaşi timp, seama de vîrsta şi experienţa de viaţă a elevilor, de locul şi rolul fiecărei discipline în ansamblul ştiinţelor sociale.

Ştiinţele sociale în general, economia politică în special, trebuie astfel predate şi însuşite încît să confirme, prin cunoaşterea politicii economice a partidului, a programului de construcţie socialistă, a materialului faptic din realitatea economico-socială, caracterul ştiinţific al acestei politici, întemeierea ei pe legile dezvoltării economico-sociale, dar şi pe particularităţile izvorîte din condiţiile concrete, specifice ale ţării noastre ; să contribuie la formarea de militanţi, de oameni realişti, care să aprecieze lucid viaţa, perspectivele dezvoltării economico-sociale a ţării, de oameni capabili să răspundă cerinţelor complexe ale dezvoltării economiei şi industriei noastre. Numai astfel economia politică poate constitui argumentul pentru formarea (prin însuşirea filosofiei) a unei concepţii materialist-ştiinţifice, umanist revoluţionare, despre lume şi viaţă.

Acest deziderat se realizează prin încorporarea în lecţii, în activitatea la clasă şi în afara ei a tezelor şi aprecierilor cuprinse în documentele programatice ale partidului, în opera secretarului general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu.

Pentru aceasta este necesară o bună cunoaştere, de către profesorul de ştiinţe sociale, a documentelor de partid, a programei şcolare, pentru stabilirea conţinutului de idei al fiecărei lecţii, a modalităţilor de integrare a documentelor de partid în lecţii şi activităţi şcolare.

Ideile, tezele, principiile cuprinse în documentele de partid pot servi drept punct de plecare, argument sau concluzie în lecţiile de ştiinţe sociale ; obiectivele însele ale predării acestor discipline, ale fiecărei lecţii trebuie formulate şi reformulate în funcţie de cerinţele cuprinse în documentele de partid cu privire la formarea şi educarea tinerei generaţii.

Organizarea şi predarea lecţiilor de economie politică a socialismului o axez pe cîteva teze de importanţă majoră în actualul stadiu de dezvoltare a economiei noastre, analizate cu clarviziune şi profund spirit ştiinţific la Conferinţa Naţională a partidului de către tovarăşul Nicolae Ceauşescu. Aceste teze se referă la următoarele aspecte esenţiale: **etapele procesului revoluţionar din ţara noastră (declanşarea, consolidarea, dezvoltarea revoluţiei socialiste) ; stadiul pe care îl parcurge, în prezent, ţara noastră în procesul de edificare a societăţii socialiste multilateral dezvoltate ; justeţea politicii partidului de dezvoltare a proprietăţii socialiste, prin alocarea unei părţi importante din venitul naţional (30%) pentru dezvoltare şi acumulare ; sarcinile care stau în faţa partidului şi poporului nostru în anii 1988—1990, pe baza concluziilor desprinse din analiza primilor doi ani ai cincinalului 1986—1990, cu privire la dezvoltarea industriei, a agriculturii, rolul ştiinţei în rezolvarea sarcinilor de creştere a productivităţii şi reducere a cheltuielilor materiale de producţie, valorificarea superioară a resurselor naturale şi de muncă ale ţării, restructurarea şi modernizarea ramurilor economiei naţionale.**

De asemenea, în predarea lecţiilor despre noul mecanism economic, autoconducerea muncitorească şi autogestiunea economico-financiară trebuie pornit de la ideea cuprinsă în Raportul la Conferinţa Naţională, despre **construirea socialismului cu poporul şi pentru popor, concomitent cu perfecţionarea sistemului de conducere şi planificare, creşterea rolului statului în dezvoltarea armonioasă a tuturor sectoarelor de activitate.**

Problemele lumii contemporane, pe care de asemenea le integrăm în lecţiile de economie politică, se referă, mai cu seamă, la aprecierea că în viaţa internaţională se manifestă o nouă criză generală — economică, socială şi politică — „care este cea mai profundă şi de cea mai lungă durată, depăşind cu mult prin amploarea sa criza generală a capitalismului din 1929-1933", că imperialismul se află într-un nou stadiu, caracterizat prin dominaţia capitalului financiar-bancar, precum şi la propunerile partidului nostru vizînd soluţionarea crizei economice mondiale numai prin lichidarea subdezvoltării şi realizarea unor relaţii noi de egalitate, prin instaurarea noii ordini economice mondiale.

Credem că modalităţile de introducere în lecţii a ideilor cuprinse în documentele Conferinţei Naţionale a partidului sau concretizarea lor prin alte activităţi (şedinţe de cerc, vizite, excursii, vizionări de filme) pot fi foarte diferite de la un cadru didactic la altul.

Esenţial este însă ca analiza, însuşirea lor să se facă direct sub îndrumarea cadrului didactic, capabil să desprindă semnificaţiile unor asemenea idei, să explice convingător necesitatea cunoaşterii şi însuşirii acestor teze şi aprecieri.

Predarea lecţiilor de economie politică prin încorporarea ideilor şi a tezelor cuprinse în documentele Conferinţei Naţionale a partidului contribuie la formarea la elevi a convingerilor că aceste documente sînt sinteza şi temeiul teoretic al dezvoltării noastre economico-sociale, confirmă caracterul realist, aplicativ al ştiinţelor sociale, sporindu-le astfel rolul în formarea concepţiei materialist-dialectice despre lume şi viaţă a elevilor.

Prof. IULIANA CAZACU
Liceul Industrial de Mecanică Fină din Bucureşti

Lucrarea scrisă la filosofie — modalitate de evaluare pluridimensională a personalităţii elevului

Filosofia, ca demers explicativ totalizator asupra universului natural, social şi uman, are particularităţi deosebite atît din punct de vedere al predării-învăţării, cît şi din punct de vedere al evaluării. În măsura în care filosofia este o explicaţie universalizatoare ce transcende explicaţiile limitate la anumite domenii ale diferitelor ştiinţe, în măsura în care ea este înţeleasă ca „filos" (dragoste) şi „sophya" (înţelepciune), evaluarea „pătrunderii" în „sinele" filosofiei trebuie să beneficieze de modalităţi cu valenţe pluridimensionale.

Să declarăm, ab initio, că lucrarea scrisă la filosofie reprezintă o modalitate şi în acelaşi timp o posibilitate de diagnosticare a viziunii generale a elevului asupra unui domeniu al reflecţiei filosofice, a legăturilor pe care elevii din clasele a XII-a le pot realiza între principalele categorii filosofice. În acelaşi timp, lucrarea scrisă la filosofie trebuie să pună în valoare imaginaţia elevilor, capacitatea de a efectua asociaţii cu alte discipline, de a realiza interdependenţe între concepte însuşite.

Obiectivele operaţionale amintite evoluează de la starea de „potentia" la starea de „act", în măsura în care, lucrarea scrisă, prin formularea subiectelor şi a cerinţelor, are în vedere „testarea" pluridimensionalităţii personalităţii elevului. Prezentăm, în continuare, trei modalităţi de concretizare a lucrărilor scrise la filosofie care, după părerea noastră, răspund acestui deziderat :

1. Perspectiva interdisciplinară. Avînd în vedere viziunea interdisciplinară a filosofiei şi caracterul interdisciplinar al obiectului său, subiectele lucrărilor scrise la această disciplină de învăţămînt ar putea valorifica acest caracter interdisciplinar pentru a evidenţia **amplitudinea informaţională** a elevului, **capacitatea acestuia de particularizare** (a explica concretizarea unei categorii sau legi filosofice la un domeniu limitat al cunoaşterii), sau **generalizare** (a găsi legea sau categoria filosofică care uneşte, sub incidenţa ei, anumite fenomene sau procese din diferite domenii ale ştiinţei, aparent fără legătură între ele). Iată un asemenea subiect pe care l-am utilizat la clasele în care predau : „Explicaţi categoriile determinismului. Arătaţi cum se manifestă aceste categorii (necesitate, întîmplare, real, posibil, condiţie, cauză, lege), în diferite domenii ale realităţii. Avînd în vedere gradul de generalitate, am urmărit următoarele obiective operaţionale:

a) **obiective globale :** să-şi însuşească un limbaj filosofic, să-l folosească adecvat, în concordanţă cu semnificaţiile categoriilor filosofice ; să pună în valoare capacitatea lor de a particulariza categoriile filosofice şi de a generaliza fenomene studiate din diferite ştiinţe ; să realizeze asociaţii şi legături mai puţin evidente ;

b) **obiective medii :** să poată deosebi categoriile filosofice de conceptele diferitelor ştiinţe ; să sesizeze faptul că principalele categorii filosofice sînt generalizări ale datelor ştiinţei ; să demonstreze relaţia dintre caracterul universal şi concret al determinismului.

c) **obiective direct testabile :** să definească corect categoriile determinismului ; să explice particularităţile esenţiale ale acestor categorii ; să evidenţieze particularităţi ale acestor categorii filosofice în analiza unor legi din fizică, chimie, economie politică (de exemplu legea concordanţei dintre caracterul şi nivelul dezvoltării forţelor de producţie şi relaţiile de producţie are toate trăsăturile categoriei filosofice de lege, adică este o legătură generală, necesară, esenţială, repetabilă şi relativ stabilă, dar aceste trăsături trebuie explicate la nivelul uneia sau mai multor orînduiri sociale) ; să realizeze corelaţii între categoriile filosofice amintite şi să le diferenţieze în modul cum se manifestă în diferite domenii ale realităţii.

2. Perspectiva transferurilor conceptuale. Discursul filosofic poate fi şi unul implicit, el „fiinţînd" cu rezultate deosebite în operele de artă, în literatură, muzică. A-l pune pe elev în faţa acestui imperativ, în cadrul lucrărilor scrise, înseamnă a-l pune într-o „situaţie problematică" pentru rezolvarea căreia este nevoit să se angajeze cu toată personalitatea sa (intelectiv, volitiv, afectiv — emoţional). Iată un exemplu al unei teme formulate la o lucrare scrisă : „Pornind de la dezbaterile desfăşurate pe marginea unei teme privind problemele cunoaşterii şi adevărului, analizaţi categoriile filosofice specifice acestor probleme, implicate în următoarele versuri :

„Eu nu strivesc corola de minuni a
lumii / şi nu ucid / cu mintea tainele, ce le-ntîlnesc / în calea mea...
dar eu, / eu cu lumina mea sporesc a
lumii taină — / şi-ntocmai cum cu razele ei albe luna / nu micşorează, ci tremurătoare / măreşte şi mai tare taina nopţii, / aşa îmbogăţesc şi eu întunecata zare / cu largi fiori de sfînt mister / şi tot ce-i ne-nţeles / se schimbă-n neînţelesuri şi mai mari / în ochii mei —"

(Lucian Blaga, Poezii, Editura Minerva, Bucureşti, 1981)

În raport cu exigenţele impuse de subiect, am formulat şi urmărit următoarele obiective operaţionale :

a) **obiective globale :** să detaşeze principalele probleme ale teoriei cunoaşterii implicate în acest text ; să folosească limbajului filosofic (cu precădere cel implicat de cunoaştere şi adevăr) în contexte diferite ;

b) **obiective medii :** să demonstreze capacitatea de a analiza un text filosofic, sesizîndu-i elementele esenţiale ; să poată introduce idei, judecăţi pe bază de raţionament, de argumentare ;

c) **obiective direct testabile :** să sesizeze poziţia gnoseologică a autorului, rolul intelectului în cunoaştere, raportul cunoaştere-realitate ; să analizeze raportul perceptiv — raţional în cunoaştere (raportat la textul în discuţie) ;

3. Perspectiva imaginativ - creatoare. Deschisă spre nou, filosofia trebuie să lase loc gîndirii creatoare a elevilor, pe fondul acumulării unor concepte fundamentale proprii acestei discipline. În dorinţa unui echilibru „dinamic" între clasic şi modern, am utilizat, la lucrările scrise, şi subiecte care să-i pună pe elevii în ipostaza de creatori de frumos. Propunem un asemenea subiect, încadrat în categoria celor „imaginativ-creatoare".

„Democrit : Hai în piaţa publică, Platon, să ascultăm înţelepţii Atenei...

Platon : Să mergem, Democrit, deşi pentru mine, Criton, Cratylos şi alţii ca ei nu există...

Democrit : Cum aşa ? Doar ei şi tot ce ne înconjoară sînt alcătuiţi din atomi, îi vedem, îi auzim...

Platon : Ţi se pare, Democrit, căci ei nu sînt ceea ce sînt şi nu-i cunoaştem cu ochii şi cu celelalte simţuri.

Democrit : Dar ce sînt şi cum îi cunoaştem ?"

În acest moment cei doi pornesc şi dialogul se întrerupe.

Cerinţe : „Continuaţi acest dialog imaginar pe linia propusă de interlocutori, din perspectiva problemei fundamentale a filosofiei şi a problemei metodei în filosofie".

În legătură cu acest subiect am urmărit următoarele obiective operaţionale :

a) **obiective globale :** să demonstreze capacitatea lor de a construi şi dezvolta un discurs filosofic ;

b) **obiective medii :** să sesizeze că este implicată, în acest început de dialog, problema fundamentală a filosofiei (raportul idee-lucru, materie-spirit) ; să încadreze corect cei doi gînditori în direcţiile filosofice determinate de răspunsul la aspectul ontologic al problemei fundamentale a filosofiei ; să continue discuţia pe celelalte coordonate implicate de cele două teme (problema cunoaşterii, viziunea dialectică asupra lumii, viziunea metafizică) ;

c) **obiective direct testabile :** să cunoască esenţa materialismului şi idealismului (după modul în care concep continuarea dialogului) ; să analizeze şi aspectul gnoseologic al problemei fundamentale a filosofiei ; să facă asociaţii cu alte probleme filosofice (obiectul filosofiei, conceptele de mişcare, materie).

În privinţa aprecierii concrete a acestor subiecte am urmărit, pentru prima categorie de subiecte, echilibrul între imaginea globală a elevului asupra subiectului, însuşirea categorială a problemlor şi stabilirea corelaţiilor dintre fenomene şi procese diferite, iar pentru a doua categorie de subiecte am avut în atenţie mobilitatea gîndirii elevului, capacitatea de a evidenţia legăturile ascunse dintre diferite categorii filosofice, frumuseţea stilului, precum şi concentrarea ideii. În sfîrşit, subiectele vizînd imaginaţia-creatoare fac apel la creativitatea elevilor, evidenţiază asociaţii mai puţin sesizabile, concretizează maturitatea lor în gîndire şi exprimare.

Diferite, după părerea noastră, de prezentările clasice, modalităţile pe care le-am propus, pun în acţiune întreaga personalitate a elevului, în complexitatea sa intelectuală, afectiv-emoţională, caracterială.

Prof. CONSTANTIN SĂLĂVĂSTRU
Liceul Industrial Nr. 2 din Moineşti, judeţul Bacău

Acţiune metodico-ştiinţifică

Sub egida Inspectoratului Şcolar Harghita cu sprijinul Direcţiei ştiinţe sociale, activităţi educative şi sportive din Ministerul Educaţiei şi Învăţămîntului, la Miercurea Ciuc s-a desfăşurat o utilă şi interesantă acţiune pe tema **„Educarea patriotică şi revoluţionară a preşcolarilor şi elevilor în lumina documentelor programatice ale partidului, a indicaţiilor şi orientărilor tovarăşului Nicolae Ceauşescu".** Spre a se crea condiţii pentru cunoaşterea experienţei pozitive existente în unele unităţi de învăţămînt din municipiu şi pentru răspîndirea acesteia, cadrele didactice au participat la activităţi practice şi demonstrative organizate la Grădiniţa Nr. 24, la Şcoala Nr. 11 şi la Liceul Industrial Nr. 3, din localitate. Activitatea practică demonstrativă „Cartierul meu" pregătită de educatoarea **Monica Heredeu**, lecţiile de istorie şi geografie la clasele a IV-a A şi B, desfăşurate de învăţătoarele **Emilia Moldovan** şi respectiv **Bojte Veronica**, orele de dirigenţie la clasele a VIII-a şi a XII-a organizate de profesorii **Ileana Gherman** şi **Nagy Petru**, orele de informare politică ţinute de profesorii **Gheorghe Toduţ** şi **Nicolae Maftei** au relevat pregătirea pedagogică, profesională şi politică a cadrelor respective, au constituit un prilej de schimburi de opinii pentru participanţi. În acelaşi timp, activităţile amintite au însemnat şi punctul de plecare în desfăşurarea unor noi activităţi instructiv-educative.

La acţiunea amintită au fost prezentate şi interesante referate şi comunicări în secţiuni şi în plen. Astfel, la secţiunea „Învăţămînt preşcolar", s-au prezentat referatele „Modalităţi de valorificare a povestirilor şi basmelor româneşti în formarea unor componente ale sentimentului patriotic" (educ. **Ileana Marc** — Grădiniţa Nr. 1 din Topliţa) şi „Contribuţia activităţii Organizaţiei Şoimii Patriei la formarea sentimentului de dragoste faţă de popor" (educ. **Petzinger Klara** — Grădiniţa Nr. 2 din Miercurea Ciuc). La secţia „Învăţămînt primar : „Modalităţi de creştere a contribuţiei istoriei şi geografiei patriei la educarea politică, patriotică şi revoluţionară a şcolarilor" (**Inv. Valentina Roşioru** — Şcoala Nr. 1 din Miercurea Ciuc) şi „Cum valorificăm valenţele educative ale textelor literare în munca de formare a conştiinţei moral-politice a copiilor" (inv. **Alexandrina Oancea** — Şcoala Nr. 1 din Miercurea Ciuc). La secţiunea „Învăţămînt gimnazial şi liceal" : „Contribuţia orelor de dirigenţie la educarea patriotică şi revoluţionară a elevilor" (prof. **Mirela Străjan** — Şcoala Nr. 11 din Miercurea Ciuc), „Cum folosim ora de informare politică, învăţămîntul politico-ideologic şi alte activităţi politico-educative, în munca de educare patriotică, revoluţionară a elevilor" (prof. **Dumitriţa Priscaru** — Liceul de Matematică-Fizică din Miercurea Ciuc) şi „Forme şi modalităţi de dezvoltare a spiritului revoluţionar, combativ, prin activităţile extraşcolare realizate de diriginţi, în colaborare cu organizaţia U.T.C." (prof. **Mariana Nenu** — Liceul Industrial Nr. 3 din Miercurea Ciuc).

Din plenul acţiunii menţionăm referatele : „Preocupări ale Inspectoratului Şcolar Judeţean Harghita privind educarea politico-ideologică a elevilor în lumina documentelor programatice ale partidului nostru, a indicaţiilor şi orientărilor tovarăşului Nicolae Ceauşescu" (prof. **Nicu Vrabie**, inspector şcolar general), „Cunoaşterea vieţii şi activităţii tovarăşului Nicolae Ceauşescu, ale tovarăşei Elena Ceauşescu — mijloc principal de educare patriotică a preşcolarilor (educ. **Talida Pescărescu** — Grădiniţa Nr. 14 din Miercurea Ciuc), „Organizarea şi desfăşurarea, în colaborare cu organizaţia pionierilor, a activităţilor extraşcolare menite să contribuie la formarea sentimentului patriotic" (prof. **Pölnitz Ilona** — Şcoala Nr. 9 din Miercurea Ciuc), „Contribuţia lecţiilor de istorie la formarea şi consolidarea sentimentelor patriotice la elevi" (prof. **Cotfas Petru** — Şcoala Nr. 1 din Miercurea Ciuc) şi „Valorificarea excursiilor şi a vizitelor la muzee, locuri cu semnificaţii istorice şi obiective economico-sociale în activitatea de educare patriotică, revoluţionară a elevilor" (prof. **Marcel Tofan** — Liceul Industrial Nr. 1 din Miercurea Ciuc).

TRAIAN BĂRĂIAN

Plenara Comitetului Uniunii Sindicatelor din Învățămînt, Știință, Cultură, Poligrafie, Presă și Edituri

Desfășurată în ziua de 10 februarie a.c., la sediul Uniunii Sindicatelor din Învățămînt, Știință, Cultură, Poligrafie, Presă și Edituri, plenara comitetului a avut următoarea ordine de zi : 1. Raportul privind preocuparea Comitetului Uniunii și a organizațiilor sindicale pentru realizarea obiectivelor activității economice și profesionale pe anul 1987. Sarcinile rezultate din raportul prezentat Conferinței Naționale a P.C.R. de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, în vederea perfecționării întregii activități organizatorice și politico-educative, pentru creșterea contribuției organizațiilor sindicale din ramură la mobilizarea tuturor oamenilor muncii în înfăptuirea exemplară a planului pe anul 1988. Program de măsuri pentru transpunerea în viață a sarcinilor ce revin Comitetului Uniunii, organelor și organizațiilor sindicale din documentele Conferinței Naționale a Partidului Comunist Român ; 2. Raportul privind activitatea desfășurată de sindicatele din ramură în ediția 1985—1987 a Festivalului Național „Cîntarea României" și a competiției sportive „Daciada" ; 3. Raportul cu privire la activitatea de rezolvare a propunerilor, sesizărilor, reclamațiilor și cererilor oamenilor muncii adresate Comitetului Uniunii în anul 1987.

La lucrările plenarei, conduse de prof. Dobrița Țigăran, președintele Comitetului Uniunii Sindicatelor din Învățămînt, Știință, Cultură, Poligrafie, Presă și Edituri, au participat prof. Lucia Doina Tirea, director în Ministerul Educației și Învățămîntului, Dumitru Ionaș, vicepreședinte al Consiliului Central al Uniunii Generale a Sindicatelor din România, vicepreședinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste.

În amplul raport înscris ca prim punct al ordinei de zi se arăta că, dînd glas voinței unanime a celor peste cinci sute de mii de membri de sindicat din învățămînt, știință, cultură, poligrafie, presă și edituri, plenara își exprimă adeziunea totală față de documentele adoptate de Conferința Națională a partidului, de ideile, tezele și orientările cuprinse în raportul prezentat de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului — care reprezintă un document de inestimabilă valoare teoretică și practică, un magistral program de muncă și angajare pentru întreaga societate — și în cuvîntarea la Plenara Consiliului Național al Oamenilor Muncii.

S-a menționat, în continuare, că învățămîntul românesc este orientat cu clarviziune științifică, cu competență și spirit revoluționar de tovarășa academician doctor inginer Elena Ceaușescu, președintele Consiliului Național al Științei și Învățămîntului.

Împreună cu Ministerul Educației și Învățămîntului, cu sprijinul inspectoratelor școlare județene, al senatelor universitare și cu implicarea directă a organelor și organizațiilor sindicale, Comitetul Uniunii a organizat fazele județene, pe centre universitare și faza finală la acțiunea metodico-științifică „Creativitate și eficiență în învățămînt", ediția a III-a. Tot în anul 1987 a fost declanșată cea de a IV-a ediție a acestei manifestări.

În anul școlar 1986—1987, s-au realizat și alte acțiuni ce au vizat : orientarea școlară și profesională spre domeniile prioritare ale economiei naționale ; modalitățile de implicare a reprezentanților sindicatelor în organismele colective de conducere (în județele : Cluj, Timiș, Iași, Mehedinți, Galați, Alba, Caraș-Severin, Neamț) ; educația materialist-dialectică și științifică desfășurată în învățămînt (cu peste 200 cadre didactice din toată țara, într-un simpozion național, în luna noiembrie, la Iași). La rîndul lor, comisiile organizațiilor sindicale din învățămîntul preuniversitar și superior, comitetele sindicatelor, au inițiat, împreună cu organele colective de conducere, numeroase acțiuni de orientare școlară și profesională, de schimb de experiență și de perfecționare profesională, de afirmare a creației tehnice și științifice (inclusiv saloane de inventică, de educație patriotică, revoluționară și materialist-științifică).

Raportul și programul de măsuri prezentate plenarei au cuprins sarcini prioritare pentru organizațiile sindicale din școli : acordarea unei atenții deosebite educației moral-patriotice și revoluționare a elevilor ; dezbaterea în cadrul învățămîntului politico-ideologic de masă a documentelor adoptate de Conferința Națională a Partidului Comunist Român, urmărindu-se, împreună cu organele colective de conducere, integrarea acestor documente în lecții, în întreaga activitate desfășurată cu elevii.

În raportul privind activitatea desfășurată de sindicate în ediția 1985—1987 a Festivalului Național „Cîntarea României" și a competiției sportive „Daciada", se menționează că întreaga muncă politică și de educație a fost puternic marcată de orientările și indicațiile date în acest domeniu de secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu. Comitetul Uniunii a desfășurat o susținută activitate pentru dezvoltarea și diversificarea formelor muncii politico-educative, științifice și cultural-artistice, oferind posibilități de stimulare și afirmare a creației tehnico-științifice și cultural-artistice. Organele și organizațiile sindicale din învățămînt au inițiat manifestări sub genericele : „Epoca Ceaușescu — epoca celor mai înfloritoare înfăptuiri din istoria României", „Cititorii ale Epocii Ceaușescu", „O viață dedicată poporului", „Epoca Ceaușescu, epoca de aur a României"; dezbateri; consultații; cercuri și tribune de dezbateri politico-ideologice ; standuri de carte social-politică ș.a. În cadrul Festivalului Național „Cîntarea României" s-a înregistrat o participare numeroasă, atît a formațiilor artistice proprii din instituțiile de învățămînt, cît și a cadrelor didactice care au lucrat în calitate de îndrumători, instructori și conducători ai formațiilor artistice și ai cercurilor de creație. S-au obținut numeroase premii.

În cadrul fazei de masă a „Cupei Învățămînt-Cultură" au fost cuprinși, anual, la volei, tenis de masă, tenis de cîmp, șah și cros, peste 40 de mi de cadre didactice.

Pe marginea materialelor prezentate au avut loc dezbateri în care participanții au analizat, în spiritul înaltelor responsabilități și exigențe subliniate în magistralul Raport prezentat la Conferința Națională a Partidului de tovarășul Nicolae Ceaușescu, modul în care organele și organizațiile sindicale au acționat pentru mobilizarea oamenilor muncii în vederea îndeplinirii sarcinilor ce au revenit învățămîntului, științei și culturii în anul 1987. De asemenea, s-au formulat numeroase propuneri privind : creșterea contribuției grupelor sindicale în proiectarea, desfășurarea și controlul activității de perfecționare și autoperfecționare politică, profesională, metodică și de cercetare a cadrelor didactice ; perfecționarea stilului și metodelor muncii sindicale ; inițierea unor acțiuni specifice care să vizeze creșterea eficienței activității de instrucție și educație, formarea conștiinței revoluționare a tineretului, dezvoltarea spiritului patriotic, a dragostei de muncă, a pasiunii de cercetare, precum și asigurarea forței de muncă în toate ramurile economiei naționale, cu accent deosebit pe ramurile prioritare — mine, petrol, construcții și agricultură ; organizarea întrecerii socialiste, punînd un accent mai mare pe [illegible] tățirea procesului instructiv-educ[illegible] situarea în centrul muncii politi[illegible] cultural-educative a cultivării sen[illegible]ului de înaltă răspundere a men[illegible] de sindicat față de realizarea t[illegible]cinilor ce le revin și instaurarea [illegible]imat de ordine și disciplină, de a[illegible] fermă pentru îndeplinirea hotări[illegible]ongresului al XIII-lea al Partid[illegible] Comunist Român și ale Conferinței Naționale a Partidului.

VIOLETA APOSTOL

Adunările generale și conferințele sindicale

În perioada 8 februarie — 12 martie a.c. se organizează și se desfășoară adunările generale și conferințele pentru dare de seamă pe anul 1987 ale organelor și organizațiilor sindicale de la nivelul întreprinderilor, instituțiilor și comunelor, precum și din unitățile de învățămînt de toate gradele din întreaga țară.

În vederea desfășurării corespunzătoare și în deplin acord cu prevederile statutare ale adunărilor și conferințelor anuale, Biroul Executiv al Consiliului Central al U.G.S.R. a stabilit ca, pentru organizarea conferințelor, să se aleagă delegați pe baza normelor de reprezentare stabilite de comitetele sindicatelor, în conformitate cu instrucțiunile Consiliului Central al U.G.S.R.

Ordinea de zi a tuturor adunărilor generale și conferințelor va cuprinde : a) **Darea de seamă** asupra activității desfășurate în anul 1987, pentru realizarea sarcinilor economico-sociale și politico-educative ; b) **Planul de măsuri** organizatorice, politice și tehnico-economice în vederea transpunerii ferme în viață a sarcinilor ce revin sindicatelor din documentele celei de a V-a Conferințe Naționale a partidului ; c) **Alegerile parțiale** (unde este cazul). La nivelul sindicatelor, se va include pe ordinea de zi și **Raportul** privind execuția bugetară pe anul 1987 și aprobarea bugetului de venituri și cheltuieli pentru anul 1988.

Întreaga activitate de pregătire și de organizare a adunărilor generale și conferințelor sindicale pentru dare de seamă va avea loc cu sprijinul și sub conducerea organelor și organizațiilor de partid.

Analizele și dezbaterile se vor desfășura sub semnul responsabilității muncitorești revoluționare, al exigențelor formulate de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, în raportul prezentat la cea de a V-a Conferință Națională a Partidului Comunist Român, urmărind să conducă la sporirea contribuției organelor și organizațiilor sindicale în îndeplinirea exemplară a planului de dezvoltare economico-socială a țării pe anul 1988 și pe întregul cincinal 1986—1990.

Rostirea și semnarea legămîntului pionierului

În această perioadă de puternică efervescență revoluționară, generată de hotărîrea întregului nostru popor de a înfăptui neabătut sarcinile și orientările cuprinse în hotărîrile Conferinței Naționale și ale Congresului al XIII-lea al partidului, toți copiii țării, cu nemărginită dragoste și prețuire, își aduc omagiul fierbinte părintelui drag, prietenul și îndrumătorul cel mai apropiat al tinerei generații, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al partidului, președintele Republicii.

În acest cadru generos, de înaltă și patriotică angajare, se vor desfășura, în acest trimestru, adunările de rostire și semnare a legămîntului pionierului, moment cu semnificație deosebită pentru fiecare pionier din ciclul gimnazial. Dacă la primirea în organizația de pionieri elevii se angajează să respecte îndatoririle ce le revin în școală, familie și societate — respectiv în Organizația Pionierilor — acum, începînd din clasa a V-a, aceștia rostesc și semnează legămîntul solemn, cu semnificații superioare, de atașament față de patrie, partid și organizație. Consiliile și comandamentele pionierești trebuie să acorde o atenție deosebită acestui eveniment de referință pentru întreaga viață de organizație și reprezentînd trecerea la o nouă etapă de mare importanță în formarea moral-politică și intelectuală a școlarilor, care va duce la angajarea lor mai profundă în toate activitățile specifice vîrstei.

În vederea realizării integrale a scopurilor politice, revoluționare și patriotice ale acestei importante acțiuni, este necesar ca rostirea și semnarea legămîntului să fie pregătită cu multă grijă încă din clasa a IV-a și în decursul clasei a V-a. Consiliile și comandamentele pionierești vor desfășura un complex de acțiuni cu un bogat conținut politico-educativ, specific particularităților de vîrstă, menite să contribuie la pregătirea temeinică a pionierilor pentru acest important eveniment din viața lor.

Ținînd seama de semnificația pe care această acțiune o are în conștiința pionierilor, se va acorda o atenție deosebită cadrului său solemn de organizare. Cu sprijinul comandanților instructori, comandamentele pionierești vor acționa pentru cunoașterea modului de desfășurare a adunării, de organizare corectă a ceremonialului, astfel încît acesta să creeze o atmosferă afectivă specifică, constituindu-se într-un moment unic, prin intermediul căruia pionierii aduc prinos de recunoștință Partidului Comunist Român, tovarășului Nicolae Ceaușescu, tovarășei Elena Ceaușescu, pentru minunatele condiții de viață, muncă și învățătură create copiilor patriei. Pentru realizarea unui cadru emoțional adecvat, aceste adunări se pot organiza în întreprinderi, la muzee și monumente istorice, case memoriale sau alte instituții adecvate respectivei solemnități.

MIHAI PODUȚ
vicepreședinte al Consiliului Județean al Organizației Pionierilor Maramureș

CONSULTAȚIE ÎN SPRIJINUL PERFECȚIONĂRII CADRELOR DIDACTICE

Dialectica determinării și devenirii în lumina teoriilor științifice contemporane

Afirmîndu-se plenar în știința secolului al XIX-lea, principiul determinismului a reprezentat atît un pilon esențial al explicației teoretice a fenomenelor naturale, cît și o idee de bază a reconstrucției raționale a lumii — naturale, sociale și umane — intenționată de filosofia realistă. Ideea determinismului constituie un postulat fundamental al viziunii materialiste asupra lumii, ea întemeind explicațiile prin cauze, conexiuni și legi obiective, fiind cosubstanțială raționalității și obiectivității științifice și filosofice.

Conceptul determinismului își baza în mod esențial semnificația și rolul lui în știința clasică și în filosofia materialistă pe succesul unui tip de știință ce reunea în mod exemplar o modalitate de formulare matematică a legilor — ecuațiile diferențiale — cu explicația deductivă și predicția univocă a fenomenelor. Pe bună dreptate, acest tip de știință sau de teorie — ce-și avea paradigma în mecanica cerească a lui Newton — a fost denumit „determinist", identificîndu-se astfel modul particular de explicație științifică a fenomenelor oferită de aceste teorii cu însăși ideea generală a determinismului.

Principiul determinismului intervine în cunoașterea științifică într-o dublă ipostază, atît ca o exigență globală, filosofică, ca un ideal regulativ al explicației științifice în genere, cît și prin unele „forme interne", condiții constitutive diferitelor tipuri de teorii științifice sau de descrieri ale realului. Ca temă globală, ca ideal normativ al explicației raționale a lumii, determinismul desemnează : (1) în sens **ontologic**, un mod de producere, desfășurare și întemeiere a proceselor și evenimentelor din universul natural, socio-uman și cultural, și anume, pe baza unei ordini imanente, a unor cauze, legi, structuri și patternuri de necesitate obiective ; (2) în sens **epistemologic** și/sau **metodologic**, exigența unei explicații, respectiv predicții teoretice a fenomenelor, proceselor, organizărilor sau evoluției sistemelor, apelînd la cauze naturale, la conexiuni necesare și legice de diferite tipuri, la constringeri structurale sau exigențe funcționale etc. Pe de altă parte, ideea determinismului poate fi luată într-un sens **integral**, vizînd universul material în întregul lui, sau într-un sens **local**, diferențial, referindu-se la evenimente elementare și la contextul lor apropiat.

Pe planul filosofic cel mai abstract ideea determinismului se specifică printr-o matrice coerentă de categorii ce intervin în „decuparea conceptuală" a diferitelor „momente" sau aspecte ale determinării fenomenelor (interacțiune, condiționare, cauzalitate, legitate, posibilitate, necesitate, probabilitate, organizare etc.) ; pentru fiecare mare epocă a cunoașterii, filosofia trebuie să explicitez și să dea formă sistematică acestei mulțimi de categorii prezente în reconstrucția teoretică a lumii, să le „expună" sau deducă rațional. De-a lungul timpului, această întreprindere a fost reluată, în forme diferite, după Aristotel, de Kant, Engels, Peirce sau Whitehead.

„Formele interne" ale principiului determinismului se specifică în raport cu fiecare tip sau nivel de teoretizare științifică. După un principiu de clasificare complex, avînd în centrul său modalitatea de matematizare, se disting următoarele tipuri de teorii științifice : instrumentale, fenomenologice, dinamice, statistice și structurale. Principiul determinismului, care traduce la nivelul gîndirii fizice sub forma unor condiții matematice impuse formulării legilor științifice ideile calitative de ordine, cauzare și necesitate, este relevant începînd cu teoriile **dinamice** (cele instrumentale — cum ar fi astronomia formală — antică, și fenomenologice — de genul termodinamicii zise „fenomenologice", neintroducînd în explicațiile lor ipoteze cauzale, rămîn la nivelul unor teorii pre-deterministe) ; în cazul lor, principiul determinismului constă în exigențele impuse ecuațiilor diferențiale prin care se formulează legile — considerate de aceea „pivotul concepției științifice despre lume" (V. Arnold), și anume : **1. Principiul determinării evoluției prin condiții inițiale :** Dacă se dă valoarea m_0 a mărimii **m** la momentul t_0, atunci valoarea mărimii **m** este cunoscută fără ambiguitate la orice moment **t** anterior sau ulterior lui t_0.

2. Principiul continuității în raport cu datele inițiale : Dacă eroarea cu care ne este dată mărimea **m** în momentul inițial este suficient de mică, atunci eroarea asupra mărimii la orice moment ulterior va fi, de asemenea, suficient de mică.

Lector univ. dr. ILIE PÂRVU
Universitatea din București

(Continuare în pag. a 8-a)

Unitatea dialectică dintre cercetare şi performanţă în matematică

Considerăm că este necesar ca la orice nivel de cultură ştiinţifică (gimnaziu, liceu, facultate) să stimulăm activităţi de căutare, de iniţiativă personală, care au un considerabil rol formativ. Una din metodele folosite în activitatea noastră a fost urmărirea evoluţiei performanţelor elevilor de la gimnaziu spre liceu şi de aici către învăţămîntul superior. Am constatat că asimilarea neselectivă şi excesivă de informaţie poate deveni dăunătoare afirmării spiritului creator. Nu e posibil să fii creator făcînd abstracţie de informaţia ştiinţifică necesară, dar nicicînd informaţia nu poate suplini creativitatea. Iată, deci, un aspect al unităţii dialectice dintre informare, cercetare şi performanţă, fapt ce ne-a determinat să punem accent pe identificarea documentării relevante. Am unit exerciţiul cu experienţa, intuiţia cu raţiunea, spiritul divergent cu atitudinea critică şi cu capacitatea de problematizare.

Problemele de la olimpiadele şcolare sînt, de obicei, inedite şi îl aduc pe candidat în imediata apropiere a activităţii de creaţie. În sprijinul pregătirii elevilor pentru olimpiadele şcolare, am folosit raţionamentul analogic ca fiind unul dintre cele mai puternice instrumente ale gîndirii matematice. De aceea, am dat elevilor spre studiu probleme de modelare matematică a unor fenomene, de construire a analogului, într-un anumit cadru, al unei situaţii dintr-un alt cadru. (De exemplu : „Cum ar arăta un analog pentru funcţii reale al lemei lui Cezaro de la şiruri ?"). Au fost făcute generalizări sau ameliorări ale unor teoreme sau probleme. Am considerat că astfel de probleme sînt foarte apropiate de tipul celor care intervin efectiv în cercetare, şi că devin necesare pentru încadrarea în normele de competiţie.

Am elaborat mini-culegeri cu „probleme de cercetare" la nivelul diferitelor clase de elevi. Am folosit ca metodă „descoperirea" căilor care au condus la compunerea unor probleme de matematică. În acest fel am realizat conexiunea inversă dintre munca de rezolvare şi cea de compunere a problemelor, între care există o unitate dialectică. Am avut în vedere că, în concepţia multor elevi, „învăţarea matematicii" este aproape sinonimă cu rezolvarea de probleme, iar în stadiul actual de cercetare pedagogică compunerea problemelor este un domeniu insuficient de adîncit chiar în metodica predării matematicii. De aceea, am făcut cu elevii tocmai exerciţii de compunere. Aşa, de exemplu, i-am solicitat să rezolve probleme de tipul celor din exemplele următoare :

Exemplul 1 : Care a fost originea următoarei identităţi condiţionale :

$$\frac{x}{1-x^2}+\frac{y}{1-y^2}+\frac{z}{1-z^2}=\frac{4xyz}{(1-x^2)(1-y^2)(1-z^2)}$$

dacă $xy + yz + zx = 1$.

Avînd în vedere condiţiile ce se impun şi utilizînd : $tgA + tgB + tgC = tgA \cdot tgB \cdot tgC$ precum şi $tg\frac{A}{2}tg\frac{B}{2} + tg\frac{B}{2}tg\frac{C}{2} + tg\frac{C}{2}tg\frac{A}{2} = 1$, cu notaţiile $tg\frac{A}{2} = x$; $tg\frac{B}{2} = y$; $tg\frac{C}{2} = z$; elevii au putut obţine identitatea propusă.

Exemplul 2 : Cum a putut fi compusă problema următoare?: „Să se arate că volumul unui con de rotaţie se obţine împărţind pătratul ariei laterale prin triplul lungimii unui cerc mare al sferei circumscrise". După corelări cu geometria plană, elevii au descoperit ideea conducătoare cerută. Am mai întocmit şi o miniculegere cu probleme compuse pe baza „ideilor" cuprinse în subiectele date la etapele superioare ale olimpiadelor naţionale sau internaţionale, prelucrate pentru clasele gimnaziale, în vederea formării „bazei piramidale de elevi" din care să se poată depista „vîrfurile" în scopul obţinerii performanţelor viitoare, cum ar fi de exemplu : Fie $f:R \to R$, dată de $f(x) = \frac{x^4 - 2ax^3 - 3a^2x^2 - 2a^3x + a^4 + 9}{x^2 - ax + a^2}$. Să se determine valoarea minimă a acestei funcţii, ştiind că $a \in [-2; 2] - \{0\}$. (Etapa pe ţară, clasa a IX-a, Piteşti 1979). Pentru rezolvare se observă că $f(x) = x^2 - ax + a^2 + \frac{9}{x^2 - ax + a^2}$.

Problema a fost prelucrată pentru clasa a VIII-a şi dată la etapa judeţeană a olimpiadei de matematică, Argeş, 1987, sub forma : Aflaţi minimul expresiei $f(x) = x^2 + 1 + \frac{100}{x^2+1}$; $x \in R$ (enunţ parţial).

Folosind manualul am făcut şi alte investigaţii, cum ar fi următoarele: pornind de la problema nr. 28 de la pagina 144, din manualul de algebră pentru clasa a IX-a, ediţia 1984 — Să se rezolve ecuaţia $\left[\frac{x+1}{3}\right] = \frac{x-1}{2}$, am solicitat elevii să valorifice identitatea lui Hermite: Pentru orice $x \in R$ şi orice $n \in N^*$ are loc următoarea identitate: $[x] + \left[x + \frac{1}{n}\right] + \left[x + \frac{2}{n}\right] + \dots + \left[x + \frac{n-1}{n}\right] = [nx]$

Comentarii: 1) Identitatea aceasta permite rezolvarea expeditivă a unor ecuaţii cu „partea întreagă". 2) Pentru $n = 2$ identitatea lui Hermite se scrie: $[x] + \left[x + \frac{1}{2}\right] = [2x]$, $(\forall)\, x \in R$. Punînd $\frac{x}{2}$ în loc de x obţinem:

$$\left[\frac{x}{2}\right] + \left[\frac{x+1}{2}\right] = [x] \Leftrightarrow \left[\frac{x+1}{2}\right] = [x] - \left[\frac{x}{2}\right],\ (\forall)\, x \in R.$$

Dînd succesiv lui x valorile: $n, \frac{n}{2}, \frac{n}{2^2}, \dots \frac{n}{2^k} \dots$ unde $2^k \leqslant n < 2^{k+1}$ şi adunîndu-le, obţinem $\left[\frac{n+1}{2}\right] + \left[\frac{n+2}{2^2}\right] + \dots + \left[\frac{n+2^k}{2^{k+1}}\right] + \dots + [n] = n$. (Aceasta este a şasea problemă propusă, la a zecea olimpiadă internaţională de matematică, de către Anglia).

De asemenea, pornind de la o altă problemă din manual, problema nr. 8 de la pag. 19, manualul de algebră pentru clasa a XI-a, ediţia 1982:

„Dacă $A = \begin{pmatrix} a & c \\ b & d \end{pmatrix} \in M_2(C)$, atunci A verifică ecuaţia: $x^2 - (a + d)x + (ad - bc)\, I_2 = O_2$", am probat că, printr-un calcul simplu, la îndemîna oricărui elev, se verifică egalitatea din enunţ. Problema pare „mai puţin interesantă" decît altele, dar constituie sursa compunerii şi rezolvării multor probleme date la diferite concursuri. Mai menţionăm şi următorul exerciţiu: Fie $A, B \in M_n(C)$, $A = (a_{ij})$, $B = (b_{ij})$ unde $b_{ij} = a_{ij}$, pentru fiecare $i, j = \overline{1, n}$. Atunci, dacă $\det A = d$, rezultă $\det B = d$. Se poate răspunde imediat, folosindu-se definiţia determinaţiilor de ordinul „n".

În continuare, am apelat la o întreagă listă de probleme, în a căror rezolvare se ţine seama printre altele, şi de cele două exerciţii de mai sus, cum au fost problemele de la olimpiadele de matematică, etapa pe ţară, din Piteşti, în anul 1979, din Craiova, în anul 1981 şi din Arad în 1986. Am folosit de asemenea problemele nr. 5, 6, 7 şi 8 din primele teste date claselor a XI-a la Tabăra naţională de matematică din Dobreşti, judeţul Dîmboviţa, în ianuarie 1986.

În mod asemănător, s-au făcut compuneri de probleme şi rezolvări cu particularizări şi generalizări referitoare la: funcţii cu proprietatea lui Darboux primitive, şiruri recurente, calculul limitelor de şiruri pornind de la o limită fundamentală, probleme de existenţă, ecuaţii şi inecuaţii cu partea întreagă sau fracţionară, unele aplicaţii la inegalitatea lui Cebîşev.

În toate acestea, am estimat valoarea stimulativă a olimpiadelor şcolare, fapt confirmat şi de evoluţia ulterioară a multora dintre cîştigătorii acestora, deveniţi matematicieni redutabili cu rezultate deosebite. Am orientat pregătirea matematică a tineretului şcolar cu aptitudini deosebite spre matematica de performanţă, în special, astfel încît să fie înregistrate mutaţiile necesare comenzii sociale resimţite de matematicieni în relaţiile lor directe cu profesioniştii aitor discipline. La Liceul de Matematică-Fizică Nr. 1 din Piteşti s-au dat elevilor modele matematice cu potenţial interdisciplinar, finalizate prin prototipuri premiate la etapele naţionale ale sesiunilor de comunicări ştiinţifice ale elevilor. Sînt demne de menţionat şi eforturilor colectivelor de catedră de la liceele: „Electroargeş" şi „Vlaicu Vodă" din Curtea de Argeş, Liceul Industrial Nr. 3 cu profil de chimie din Cîmpulung Muscel, care, împreună cu inginerii şi matematicienii întreprinderilor patronatoare, au reuşit să atragă elevii în diferite teme de cercetare legate de specificul profilului acestor licee.

Evidenţiem în acest sens o temă de cercetare, cu implicaţii matematice, din cadrul Combinatului de Fibre Sintetice din Cîmpulung: „Elaborarea unui model matematic pentru calculatorul electronic al reactorului final de policondensare". Scopul studiului este determinarea condiţiilor de reacţie optimă, astfel încît conversia în produs principal D.G.T. să fie maximă în timp ce concentraţiile de produşi secundari nedoriţi să fie minime. Din punct de vedere chimic sînt opt reacţii luate în consideraţie şi în cursul lor se consumă sau se formează nouă specii diferite de substanţe. Matematic, soluţionarea problemei conduce la rezolvarea unui sistem de nouă ecuaţii neliniare cu nouă necunoscute (concentraţiile speciilor amintite). Pentru rezolvare, s-a ales metoda aproximaţiilor succesive, transformîndu-se metoda într-un program pentru calculator. În prezent, rulînd programul şi analizînd rezultatele, se caută o îmbunătăţire atît a modelului matematic al chimismului reacţiilor cît şi a metodei de rezolvare care să aproximeze mai exact soluţia.

Prof. ŞTEFAN ALEXE
Liceul „Nicolae Bălcescu" din Piteşti
Conf. univ. dr. GHEORGHE PETRESCU
Institutul de Învăţămînt Superior din Piteşti, preşedintele Filialei Argeş a Societăţii de Ştiinţe Matematice
Prof. SORIN SIMION
inspector la Inspectoratul Şcolar al judeţului Argeş

Dialectica determinării şi devenirii în lumina teoriilor ştiinţifice contemporane

(Urmare din pag. a 7-a)

În perioada contemporană, deşi au fost propuse noi forme şi condiţii ale determinismului, în raport cu noile tipuri de construcţie teoretică, determinismul dinamic (numit adesea şi „clasic", „laplaceean") n-a încetat să fie valid — în acele domenii ale existenţei ce pot fi conceptualizate în teorii de tip clasic. El şi-a pierdut însă acea pretenţie de validitate universală necondiţionată cu care-l înzestra filosofia secolului trecut. Alături de el au apărut forme complementare, determinismul **statistic** (care face apel la legi statistice ce reglează desfăşurarea colectivelor ample, omogene de evenimente sau obiecte, dînd expresie raţională întîmplării, aleatorului, hazardului) şi cel **structural** (care se înfăptuieşte prin acţiunea unor structuri profunde ce se manifestă doar prin proiecţii unilaterale în lumea accesibilă intervenţiei experimentale). Formularea lor teoretică a necesitat redefinirea tuturor temelor centrale ale gîndirii deterministe (cauzalitate, ordine, legitate, necesitate) în termenii probabilităţii şi structurii. Astfel, cauzalitatea, de exemplu, va fi redefinită în acord cu teoriile statistice ca o legătură ce se instituie între două evenimente A (cauză) şi B (efect) dacă şi numai dacă probabilitatea producerii lui B atunci cînd se produce A (simbolic P[B/A], numită „probabilitatea" condiţionată a lui B) este mai mare decît probabilitatea producerii lui B.

Determinismul structural cere şi el redefinirea unor noţiuni ale ordine, cauzalitate, lege şi necesitate pentru a le face relevante descrierii unor sisteme cu organizare interioară, complexe, multinivelare, dinamice, în interacţiune permanentă cu mediul ambiant. Pentru acestea, cauzalitatea, pentru a lua acelaşi concept, nu se mai exprimă printr-o succesiune regulată a fenomenelor sau prin relaţia unor probabilităţi de producere a unor evenimente dintr-un colectiv aleatoriu, ci prin influenţa totalităţii interrelaţiilor ce definesc o arhitectură internă, cu paliere ale organizării relativ distincte, asupra unor elemente sau componente ale sistemului total.

La nivelul formulării sau modelului **structural-generativ** principiul determinismului se unifică intern cu ideea autodevenirii sistemelor, a doua mare temă a gîndirii dialectice. Această idee a fost readusă în prim-planul discuţiilor filosofice în perioada contemporană sub presiunea înnoirilor conceptuale şi metodologice ce se produc în numeroase domenii ale cunoaşterii, de la ştiinţele microcosmului la disciplinele istorice şi ale culturii, înnoire ce relevă o „dialecticitate imanentă" a ştiinţei. Astfel, în cadrul multor discipline ştiinţifice s-au formulat ipoteze, teorii sau modele explicative în care un loc central în reconstrucţia conceptuală a obiectelor şi proceselor îl deţin ideile de evoluţie, organizare, autostructurare (M. Eigen, I. Prigogine), comportamentul finalizat, coerenţă şi ordine (A. Kastler, D. Bohm, H. Haken, Fr. Jacob ş.a.). În contextul unor asemenea teorii (termodinamica proceselor ireversibile, teoria autoorganizării evolutive a materiei, fizica particulelor elementare, sinergetica, gramatica transformaţional-generativă) se constituie şi dobîndesc semnificaţie operaţională idei şi teme ale gîndirii dialectice, cum ar fi : unitatea dintre parte şi întreg, finit şi infinit, potenţial şi actual, necesar şi întîmplător.

În cadrul acestui efort filosofic de raţionalizare a devenirii, locul central revine principiilor devenirii, formulate pentru prima oară în mod sistematic în filosofia lui Hegel, reinterpretate şi reconstruite pe o bază materialistă de întemeietorii filosofiei marxiste. Propunînd nucleul unei teorii filosofice a devenirii, aceste principii (autodezvoltarea sistemelor pe baza contradicţiilor imanente, unitatea dintre determinaţiile cantitative şi cele calitative ale proceselor, rolul negaţiei în trecerea de la un nivel de organizare la altul, unitatea dintre potenţial şi actual, finit şi infinit etc.) se referă direct — în interpretarea lor ontologică — la sisteme dinamice, deschise la mediu, istorie şi evoluţie, la aşa-numitele „complexităţi organizate". Universalitatea — deseori afirmată — a principiilor dialecticii este, ca şi aceea a legilor de cel mai înalt nivel de generalitate ale ştiinţei, relativă şi condiţionată : ori de cîte ori un domeniu al existenţei poate fi abordat prin mulţimea de concepte referitoare la sisteme deschise, dotate cu mecanisme de generare şi autoevoluţie, tot de atîtea ori sînt aplicabile şi principiile devenirii formulate de teoria dialectică. Dincolo de interpretarea **ontologică**, aceste principii generale ale dialecticii pot fi intepretate şi în sens **logic, metodologic sau epistemologic**, respectiv, ca legi logice (în cadrul unui proiect recent reluat, după eşecurile anterioare, de edificare a unei logici dialectice, supraordonate celei formale tradiţionale), norme şi standarde de evaluare şi selecţie a ipotezelor ştiinţifice sau condiţii minimale ale unei teorii filosofice a raţionalităţii, în principal a raţionalităţii ştiinţifice.

Aceste principii ale devenirii dobîndesc eficacitate în cunoaşterea ştiinţifică în cadrul unor **modele operaţionale** ale dialecticii, reprezentării mai particulare asupra condiţiilor mecanismelor şi modalităţilor devenirii. La construirea unor asemenea modele operaţionale ale dialecticii o mare contribuţie a adus-o ştiinţa contemporană. Prin urmare, filosofia nu mai rămîne doar la nivelul reconstrucţiei şi al analizei ulterioare a datelor ştiinţifice, ci se înscrie în frontul principal al edificării cunoaşterii raţionale şi sistematice asupra lumii.

Autocunoaştere • Creativitate • Personalitate

Destinat tinerilor, dar şi educatorilor în acelaşi timp, noul supliment al revistei „Ştiinţă şi tehnică" ne propune, de această dată, cum sugerează şi titlul, o tematică psihosocială. Parcurgînd paginile interesantului volum, vom constata că tratarea teoretică succintă a aspectelor referitoare la personalitatea umană nu constituie decît cadrul introductiv pentru cititorul interesat să se autocunoască, în scopul unei integrări cît mai eficiente în viaţa economică şi socială, al împlinirii totodată a propriilor aspiraţii.

În preocuparea de a oferi tinerei generaţii un suport ştiinţific pentru a conştientiza stadiul de formare a propriei personalităţi în drumul ei spre împlinire, realizatorii suplimentului au acordat un spaţiu larg probelor psihologice de autocunoaştere. Cîteva dintre titluri ne edifică şi mai bine asupra conţinutului testelor respective : „Sînteţi o persoană constructivă ?", „Încrederea în sine", „Autoevaluarea gradului de maturizare socio-afectivă", „Cum învăţăm ?", „Autocunoaştere — cultură — opţiune profesională", „Aspiraţiile profesionale între cunoaşterea de sine şi cerinţele sociale", „Aptitudinile şi alegerea profesiei", „Stimularea imaginaţiei creatoare", „Cît de creativi sînteţi", „Repere psihice ale caracterului" etc. Scrise sau traduse şi adaptate de specialişti cu notorietate în domeniile ştiinţifice respective (prof. univ. dr. Ursula Schiopu, prof. univ. dr. Paul Popescu Neveanu, conf. univ. dr. Adrian Neculau, conf. univ. dr. Septimiu Chelcea, dr. Illi Ştefan, dr. Eugen Noveanu, dr. Pavel Mureşan ş.a.), articolele se parcurg cu interesul izvorît din dorinţa firească a fiecăruia de a-şi cunoaşte concret posibilităţile de realizare a idealurilor, modalităţile de dezvoltare multilaterală a personalităţii.

CORNELIA PĂUN

Redacţia şi administraţia : Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti, telefon : 17 60 10

Tiparul : Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii"